

Mikhailas Iosselis: pirminė problema rašytojui – būti atrastam.....	p. 3
Ramunės Brundzaitės poezija.....	p. 7
Sentencijos apie draugus ir draugystę.....	p. 11

Plaukikas

PAULIUS ANDRIUŠKEVIČIUS

Dabar tau tegali padėti vanduo.

Erdvėje girdėti muzika *para para paradise every time she closed her eyes*. Atsimušusi nuo sienų, ji krenta ant tramplinių, atsispiria ir su nauja jėga skambiai pliumpteli į vandenį, iš jo atsklidusi, visai nusilpusi, su didžiulėmis pastangomis dar prasibrauna pro mano ausis dengiantį guminių apvalkalą, ir man belieka *her eyes*. Nežinau, kokios yra *her eyes*, bet *my eyes* melsvai pilkos, kaip ant Baltijos kranto smėlyje aptiktas akmenėlis, kaip lapkričio darganos Vilniuje, įprastos šiose platumose gimusiam žmogui. Jokios egzotikos, jokio *paradise*. Tačiau užsidėjus akinius spalvos tampa sodresnės, nors neturėtų, juk plastikiniai lęšiai be dioptrijų. Gal taip aštrėja pojūčiai? Kūno plaukai pasiūšę, tarytum pasiruošę susitikti su jų asmenimis, oda pašurpo. Ji laukia. Aš irgi laukiu. Vandens paviršiuje plūduriuoja laikrodys, o jame laikas, kuris teka į priešingą pusę. Bet aš žinau (o manimi ir ji) – netrukus viskas pasikeis. Po mumis pėdos ant drėgnų plytelių, slidžių Baltijos akmenėlių. Virš galvos stogas, plakamas rudeninio dušo. Priešais glotni vandens žydrynė su atspindžiais. Šiam pasauliui liko jau tiek nedaug, vos kelios akimirkos. *Stipriai užsimerk...*

Ten, kitoje pusėje, kitaip nei šioje. Oda tuoj pat prisitaiko, *sulaukusi* nebešurpsta, prasilenkė su asmeniniais pojūčiais plaukeliai guviai juda. *Coldplay* pakeitė burbulų muzika. Baltos melodijų gijos plūste plūsta iš šnervių, nuogos blaudzos ritmingai muša taktą. Aš esu vandens instrumentas, orkestrui nesusirinkus (nenuostabu, juk pirmadienio popietė) sąžiningai repetuojantis *Purslų debesį* C-dur. Rami povandeninė vienvė tetrunka vieną amžinybę ir šviesmetį sekundės. Negaliu užsibūti, privalau sugrįžti atgal bent akies krašteliu, kad įsitikinčiau, jog manasis pasaulis vis dar po saule.

Tikrai, viršuje šviesiau nei gelmėje. Tačiau dabar nėra laiko palyginimams, reikia veikti: *Entry – panardink sulenktą ranką į vandenį → Catch – ištiesk ją ir užgriebk vandens → Pull – trauk ranką po savimi → Follow-Through – leisk ištiestai rankai judėti, kol pasieks slau- nį → Recovery – ištrauk ranką iš vandens ir grąžink ją į pradinę padėtį.*

Recovery. Vandens malūnelis sukasi grodamas jau pažįstamą melodiją, kaip tos prisukamos dėžutės sendaikčių parudavusiame senelio Jurgio neseniai iškasto *prūdo* vandenyje. Ak, beplaukės vaikiškos galūnelės, nevykusiai bandančios vykdyti mamos komandą: *šuniuku!* Gerklėje vanduo, o šnervėse *prūdo* gyventojų, peraugusių karpių, kvapas. Prastai atliekamoje burbulų simfonijoje jis iš pasakutiniųjų kapanojasi į paviršių, kur nėra karpių, kur mama ir senelis Jurgis, kur šviesiau!

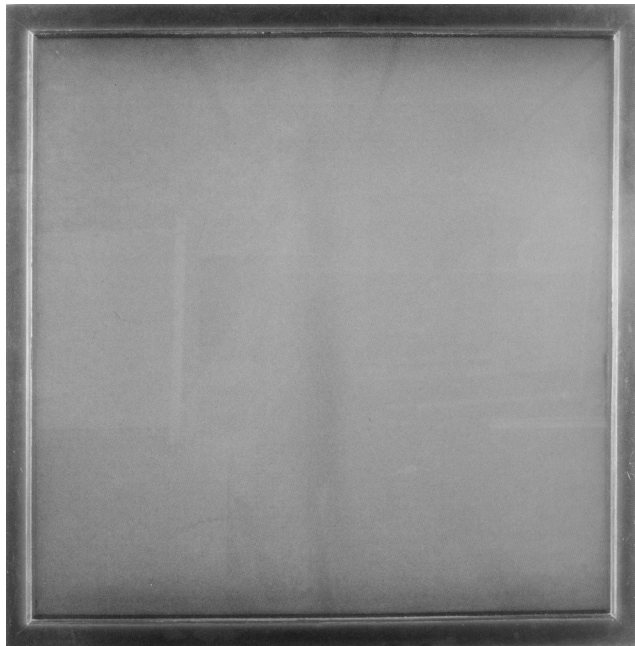
Būdamas vandenyje mėgstu stebėti savo plaukiantį kūną. Gal kiek paradoksalu, tačiau prieš stebėjimą privalau užsimerkti (*stipriai užsimerk...*), o jau tada belieka išsirinkti *žiūros* tašką. Tais kartais esu sau pergeimas, visai kaip baseino vanduo. Regiu jame (savjje) kiekvieną slankstelį, kiekvieną prakaito lašelį, kiekvieną atodūšį. Kairė, dešinė, įkvėpt.

Viršum akių lygio spėjau pamatyti netikėtai iš kažkur atsiradusią moterį, prie baseino krašto mokačią plaukti vaiką: „Nugarytė aukštyn kojytėm kojytėm dirbi dirbi nuu paleisk tą lentutę!“ Ji juda išilgai baseino su maždaug dviem metrų ilgio kartimi, kuria kartkartėmis baksteli besitaškančiam buožgalviukui į šoną, kai šis neteisingai atlieka instrukcijas. Salė pilna skardaus instruktorės balso, pasigirstančio tarp dvių *para*. Grimziančiu žvilgsniu palydžiu jos igarsintą atvaizdą.

Recovery. Dabar esu nebepermatomas, nebematau slankstelių, vietoj jų regiu berniuko siluetą. Plūduriuoja parudavusiame senelio Jurgio neseniai iškasto *prūdo* vandenyje. Ak, beplaukės vaikiškos galūnelės, nevykusiai bandančios vykdyti mamos komandą: *šuniuku!* Gerklėje vanduo, o šnervėse *prūdo* gyventojų, peraugusių karpių, kvapas. Prastai atliekamoje burbulų simfonijoje jis iš pasakutiniųjų kapanojasi į paviršių, kur nėra karpių, kur mama ir senelis Jurgis, kur šviesiau!

Recovery. „O vo taip vo koksai šaunuolis!“ – moteris su kartimi. O buvo kadaise moteris šlapių lapų krūvoje. Šią akimirka beveik galiu ją pajusti, skruostu prisiglaudęs prie vandens (kaip nuostabu – jis (aišku, kad skruostas) guli išilgai vandens ir neskęsta, o juk tereikėjo pasukti galvą į kairę pusę!), buvo tokia gaiviai vėsi ir drėgna. Gulėjome joje abu. Buvo ruduo ir ant mūsų lijo lietūs (tas pats, kuris šiandien turškiasi ant stogo) ir viskas iš tiesų juk buvo taip paprasta, nors ir atrodė sudėtinga. Ir namo visuomet iš jos grįždavau įmirkęs, pats dabar nebežinau kuo. Laikėsi, bet paskui nusiplovė, kai vieną vakarą aš ir tėvas su *chlorke* pabandėm. Daugiau jos nebejaučiau.

Pabandyk pajauti gaudes ant savo kūno. Vargu ar pavyks. Esu girdėjęs, kad plaukikai jaučia, kai jų kūnai prakaituoja po vandeniu. Mano kūnas jaučiasi lyg išsprautas į aptemptą kombinezoną be užtrauktuko. Patogu, tačiau po kurio laiko pradeda varginti.

Darius Žiūra. Miręs vanduo. 1995.
Pauliaus Balčyčio reprodukcija

[domu, kiek iš tikrųjų dabar valandų... *Fuck's sake*, aš juk po truputį virstu Malonu! Jis namie, ant lovos, merdėja. Jam liko jau tiek nedaug, vos kelios akimirkos. Vos 20 puslapių. Kairė, dešinė, įkvėpt.

Sfhtkivtrvt!! Viskas OK, taip jau nutinka, tik kitą kartą aukščiau kilstelsiu galvą ir kvėptelsiu plačiai pravėręs burną. Svarbiausia neprisiryti tos *chlorkės* ir kantriai tęsti toliau.

Entry. Į palatą įėjo moteris ir uždėjusi ranką man ant krūtinės kineskopu ėmė atidžiai klausytis. *Sumažėjęs plaučių tūris sukelia komplikacijas krūtininėje dalyje.* „*Mydocalm*“ po dvi per dieną, o daugiau nežinau, ką patarti, belieka stebėti. Tad sugrįžkime prie stebėjimo – *stipriai užsimerk...*

...Traukdamas pietų link, baigiantis trečiais dienai keliauninkas atsiduria Anastazijoje, mieste, kurį skalauja koncentriški kanalai, virš kurio sklاندančiai aitvarai. Atrodo, kad tapau aitvaru, sklاندančiu virš Italo miesto kanalų tinklo. Esu gana žemai, kad galėčiau stebėti (*ne*)*matomą* miestą, tačiau ir gana aukštai, kad likčiau *incognito*. Apačioje, po vėjo blaškomo mano kūno, plyti vandens kapiliarų išvagos salos kūnas. Jis abejingas, jo pulsuo- janti širdis nejaučia padangėje kybančios į aitvarą reinkar- navusios plaukiko širdies. Et, tai juk tik dar viena diena Anastazijoje: tik sprangus *per favore* šio miesto valkatai,

tik atsibodusi baltinių rietuvė viešbučio skalbėjai, tik ištre- niruotas *kairė dešinė* priepilaukos žvejai. Tačiau aš matau turgaus mėsininką, po prekystaliu romiai diriantį zuikiui odą, matau kikenančias merginas pakrantėje prie valčių, matau atokiau jas stebintį vienišą irklininką – jis nujaučia, kur šįvakar panelės trauks, – matau pagyvenusius vyrus su mažais skėtukais, snūdinėjančius violetiniuose alyvų šešėliuose, pastebiu vaikų būrelius, aikštėse žaidžiančius kamuoliu, net galiu pasakyti, kurie išdykę, o kurie ne. Mane pasiekia iš toli atsklidęs keпамų kaštonų kvapas, aš užuodžiu druską fabriko katiluose ir vyrų prakaitą, tik negaliu įkvėpti to vandens, kuris plyti po manimi – ma- tau tai, ko neužuodžiu, užuodžiu tai, ko nematau. Ir garsai mano prisijaukinti: didelio medinio tilto aimana, arklių prunkštimas, kūdikių verksmas... Bet ten, apačioje, yra dar kažkas.

Sunkiai įžiūrimi (kad ir kaip tai gali pasirodyti keista, tačiau būnant aitvaru kartais tenka prisimerkti) keturi juo- di taškai žalio vandens fone. Netoli jų, ant *fondamentos*, plakamos silpnų bangelių, susispietęs žmonių pulkelis. Tai daugiausia jauni vyrai, vienmarškiniai, raumeningi ir linksmi. Atokiau jų stovi porėlė pagyvenusių – vienas rau- donu, kitas violetiniu apsiaustu. Iš jų pozų ir aukštų kaktų gali suprasti, kad jie turi galią įsakyti vienmarškiniams, dabar besiilsintiems po nujaučiamo darbo. „Apsiaustai“ kasosi savo tankias barzdas ir žiovuoją, šiandien jų darbai taip pat link pabaigos. Pavyksta šį tą nugirsti:

– *Mancano quattro e siamo a posto così.*

– *Sai chi manca?*

– *Due sifilitici, un vecchio con la tubercolosi e quel ma- ledetto pazzo che da tre settimane sta urlando: „L'acqua, l'acqua!“*

– *Che scemo. Dicono che quei cretini sono i più felici in questa città che affonda.*

– *Eh certo. Quegli incurabili sono incurabili, appunto.*

– *Ragazzi, rimboccatevi le maniche, abbiamo altri qu-attro!*

Incurabili. Jiems jau niekas negalėjo padėti, nei vaistai, nei juos išradinėję ir išrašinėję gydytojai, nei tikėjimas, nei netikėjimas, tik žalias Anastazijos vanduo, priešnuodis ir nuodas tuo pačiu metu. Susifokusavus vaizdui, pradėdu matyti juos aiškiai – keturi. Visi keturi be rūbų, pražioto- mis burnomis. Trijų kūnai išduoda juos kamavusias ligas: vidutinio amžiaus vyro, gausiai nusėto rausvomis pū- selėlėmis, senio su didžiuliu violetiniu augliu pakaklėje ir jaunos juodbruvės merginos išsiklapiusiomis galūnėmis. Ketvirtas kūnas be ypatingų žymių (gal įšivėlė klaida, gal visgi *curabilo*?) buvo berniuko. Jį lagūnos bangos plakė labiau nei kitus, srovės vieną akimirka jį nunešdavo arčiau vienos iš išsuktų merginos kojų, kitą akimirka jis jau rem- davosi pakaušiu į išpampusį senio vėžį. Jo plaukai buvo šviesūs, o akys... *plačiai atsimerk...* Melsvai pilkos ir jis, matyt, buvo kilęs ne iš šių kraštų, o gal dar būtų išaugęs į juodbruvį anastazietį, kas ten žino. Aš nejaučiu jo ligos, nematau, kuo jis sirgo, įdomu, ar jis pats tai spėjo suprasti – kad sirgo, kad mirė. Taip, dabar žinau, kas ten žemai, apa- čioje. Žaliame pursluotame vandenyje plūduriuoja mirtis. Ten guli Malonas, kuris man palinkus prie jo lovos nesu- prasdavo, ar jis gyvas, ar jau miręs, ar jis dar čia, ar jau tenai, kitoje pusėje, kur šviesiau. Ten gelmėje kažkas tyliai griežia *Purslų debesį – para para pa...*

Recovery. ...*ra para paradise every time she closed her eyes.* Moters nebėra, dabar toje vietoje, kur ji darbavosi kartimi, ant plastikinės kėdės snaudžia gelbėtojas su rau- donais šortais ir marškinėliais, ant kurių užrašas – „Vy- tautas“.

Dabar man tegali padėti vanduo.

Gražu, kai žmonės nori būti tokie kaip šventieji

Žygmantas Augustinas. Jis #2. 2012

Mėgstu stebėti. Stebiu žmonių veidus, kai jie manęs nemato. Pastebiu, kad vis labiau madinga kontroliuoti veido išraiškas. Civilizuotoje visuomenėje nepadoru, jei tavo veide matyti nepasitenkinimo ar kitokia atgrasi veido išraiška. Mes net numirėlius padarome į juos nepanašius, kad viskas atrodytų maloniai ir padoriai. Siaubinga būtų pamatyti agonijos išraišką, atėjus atsiveikinti su artimu žmogumi (dar išliks tokia atmintyje visam laikui). Atrodo, kad realybė žmonėms per sunki, jiems reikia „realybės amortizatorių“, kad jaustųsi bent pakenčiamai. Kraštutinė tokių „amortizatorių“ pasekmė yra hollywoodinė šypsena. Žmonės, pasipuošę šiomis išraiškomis, man primena Viktorijos laikų baldus arba... užsikirtusias metalo apdirbimo stakles. Jei mintys daro įtaką veido išraiškai, norėčiau sužinoti, ką tie žmonės tuomet galvoja. Arba ką galvoja žmogus, išsipešiojęs antakius ir juos nusipiešęs kitose vietose? Merginos, pasiryškindamos

lūpas ir akis, tarsi sako: „Aš seksuali“, bet antakiai ne toje vietoje... Gal tai turėtų reikšti „aš nustebusi“ arba „man plastikos chirurgas patempė odą“? Greičiausiai toks žmogus nepatinka pats sau. Sudribe, susiraukšlėję veidai man atrodo natūraliai – visiems taip atsitinka, tačiau fiziologija ne tokia įdomi kaip psichologija. Veido išraiškos yra nulemtos psichologinės būsenos, todėl čia atsiveria neaprepiami tyrinėjimo plotai. Įdomūs žmonės turi autentiškas veido išraiškas, pavyzdžiui, šypsena asmens, slepiančio prarastus arba išpuvusius dantis, gali padaryti žmogų unikaliu, savo išvaizda jis gali praturtinti peizažą. Kartą mano draugui išrovė dantį ir jis gana ilgai neišidėjo naujo. Kiekvieną kartą jam šypsantis negalėjau atitraukti akių nuo tos skylės, jis jos neslėpė, atrodė kraupiai. Manau, jis praleido progą susikurti unikalią šypseną. Pavyzdžiui, kilmingi anglai turi susikūrę subtilias ironiškas šypsenėles (turbūt nuo vaikystės treniruojasi prieš veidrodį). O gal nuo angliško humoro jos tokios kreivos? Šiaip ar taip, tai teikia žavesio nepalyginti daugiau nei hollywoodiškos grimasos.

Kartais einu stebėti absurdiškai keistų santykių tarp žmonių. Po vidurnakčio, apie antrą trečią valandą, baruose galima pamatyti desperatiškai besiporuojančius žmones. Reikia rasti du vienas kitam ne labai patinkančius individus, vedamus geismo. Man nesvarbi moralinė šių dalykų pusė, žavi jų dvigubas keturgubas vidinis žaidimas, panašus į keturių žmonių muštynes, kur kovojama tik už save. Žinoma, laimi tas, kuris susiranda bendrininką. Kaip ta kova vyksta, matosi net iš pirštų judesių – tiksliai galiu pasakyti, kovą kas

nors laimėjo ar išsiskirstė neapsisprendę, nors stebimieji tebesėdi prie to paties staliuko. Tokios vidinės dramos man gražios. Bent vienas iš veikėjų būna visuomet girtas, todėl jo veido išraiškos įgauna teatro aktoriams būdingą amplitudę, veikėjas nebepajėgia paslėpti viduje vykstančių procesų, jis tampa neįkainojamu stebėjimo objektu. Taip pat įdomu stebėti žmones, ką tik išėjusius iš tualetu, jų veido išraiškų pasikeitimą, kai pamato esą stebimi.

Žygmantas Augustinas. Ekstremalas #1 (pradedantysis). 2009–2012

Ką tik atlikę gamtos reikalus jie atrodo mielesni, išraiškos natūralios, kartais net palaimingos, visgi, suvokę esą stebimi, akimirksniu tampa šalti ir bejausmiai kaip prastų veiksmo filmų gangsteriai. Tik kai kurie nusišypso. Dauguma žmonių jaučiasi nepatogiai, turbūt galvoja, kad tualete atliekami veiksmai nelegalūs. Panašiai elgiasi žmonės viešuose priėmimuose prie vaišių stalo, sklandžiai šnekėdami apie orų permainas ir vogčiomis susigrūdami per didelį vieno kashio sumuštinį į burną. Kąžin ar kam nors yra pavykę nuslėpti kūno reikmes? Esu girdėjęs, kad šventieji...

Gražu, kai žmonės nori būti tokie kaip šventieji. Šiek tiek pagalvojęs supratau – jie nėra kvaili, žmonės tiesiog nori padaryti šį pasaulį geresnį. Vieni stengiasi būti gražesni, nei yra, kiti geresni, nei yra, – visi jie turi kilnų tikslą: padaryti pasaulį nerealu, nes taip geriau. Visai natūralu desperatiškai remontuoti kai kurias gatves, prieš atvykstant europarlamentarams, ir slėpti elgetas nuo jų akių. Natūralu piktintis negražiai besielgiančiais ir nežinia ką rašančiais. Taip, net atrodydami kaip šventieji, žmonės gali patirti jaudulį – pasijusti gyvi. Uoliai eidami šia linkme mes priartėjame prie žmogaus sukurtų daiktų savybių: šypsenos tampa panašios į „McDonald's“ klouno kaukę, elgesys – į judesius staklių, kurioms gyvybę suteikia elektra, o ne jų pačių norai. Atrodo, kad būti arba apsimesti daiktu yra saugu.

– ŽYGMANTAS AUGUSTINAS –

ERIC METAXAS

Kiek mokame už naujienas?

Kiek mokame už kasdien žiūrėtas ar skaitomas naujienas? Kalbu ne apie kabelinės televizijos sąskaitas, ne apie „The Wall Street Journal“ ar vietinių laikraščių prenumeratą. Kalbu apie tai, ką mano kolega ir bičiulis Roberto Rivera vadina naujienų žiūrėjimo „fizine kaina“.

Spėju, kad nesunkiai galite įsivaizduoti tokį scenarijų: grįžote namo iš darbo (arba ką tik paguldėte vaikus miegoti) ir įsijungėte televizorių. Įsijungiate kurią nors naujienų laidą, o joje gvildenamas neseniai priimtas Aukščiausiojo Teismo sprendimas dėl santuokos. Paskui rodomas naujiausias reportažas apie įvykius kur nors Vidurio Rytuose, jame gausu kraujo ir žudynių vaizdų. O paskui išgirstat, kad Kalifornijos valstija ką tik patvirtino įstatymo projektą, kuriuo mokykloms nurodoma leisti translyčiams mokiniams patiems nuspręsti, kuriuo tualetu naudotis.

Ir kaipgi pasijuntat? Supykstat? Galbūt imat ginčytis su televizoriumi? O tuo metu kitame kambaryje triukšmauja vaikai, kurie jau seniausiais turėjo miegoti... Taigi, ko gero, tokių naujienų sukeltą susierzinimą išliejate piktu riktelėjimu: „Tylos!“, kuris nuskamba garsiau ir ne taip maloniai, negu ketinot.

Negana to, blogų moralinių, politinių ir ekonominių naujienų kaupimasis jums įvaro baimės. Imate manyti, kad valstybė, kultūra ir visa, kas jums brangu, traukiasi visiems laikams. Pradeda apimti neviltilis.

O dėl naujienų patiriamas stresas turi fizinių padarinių. „The Huffington Post“ paskelbtame straipsnyje, kaip dorois su naujienų sukeliamu stresu, psichologė Deborah Rozman teigia: „Nuolatinis neigiamų emocijų kaupimas paskatina pernelyg didelį streso hormonų, tokių kaip kortizolis ir adrenalinas, pasklidimą po kūną... Dėl to galime imti prastai miegoti, jaustis sutrikę, pavargę ar susierzinti, patirti sąmonės aptemimą, o mūsų imuninė sistema gali nusilpti.“

Ilgalaikis tokios būsenos poveikis gali sukelti virtinę fizinių negalavimo simptomų: galvos skausmą, gastrointestinalinius sutrikimus, streso skatinamą valgymą, metabolinį sindromą, aukštą kraujo spaudimą, panikos priepuolius, depresiją ir nemigą – šiuolaikines chroniškas ligas.“

Eina sau. O vis dėlto ką mums daryti? Pirmiausia tikrai nesiūlau liautis žiūrėjus ar skaičius naujienas. Ekonomikos ar sveikatos apsaugos naujienas žinoti naudinga. Mums visiems reikia ir netgi būtina nutuokti, kas vyksta valdžioje, mokyklose ir kultūriniame gyvenime.

Tačiau pasiūlyčiau keletą paprastų dalykų. Pirma – skirkite tam mažiau dėmesio. Apribokite prie televizoriaus ar kompiuterio praleidžiamą laiką. Tik labai nedaugelis pranešimų, kad ir kaip jie būtų pateikiami žiniasklaidoje, yra iš tiesų „skubūs“. Kodėl nepabandžius nuo naujienų

pailsėti, tarkim, kiekvieną sekmadienį? Jeigu sekmadienis netinka, pasirinkit kurią kitą savaitės dieną ir to laikykitės.

Antra – jeigu jaučiat, kad naujienos jums kelia stresą, stabtelkit ir vietoj jų imkitės kokios fizinės veiklos. Eikit su vaikais pamėtyti į krepšį. Arba pasivaikščiokit. Nura-vėkit daržą ar nueikit paplaukioti.

O trečia, ir dar geriau, – atsitraukite ir pasimelskite. Kaip pasakytų Chuckas Colsonas, naujienos, kaip niekas kitas, turėtų mus ne varyti iš proto, o parklupdyti maldai. Ne šiaip sau Laiške filipiečiams (4, 6–7) Paulius mums sako: „Nieku per daug nesirūpinkite, bet visuose reikaluose malda ir prašymu su padėka jūsų troškimai tesidaro žinomi Dievui. Ir Dievo ramybė, pranokstanti bet kokią supratimą, sergės jūsų širdis ir mintis Kristuje Jėzuje.“

Galiausiai – nepasiduokite nevilčiai. Laikykitės savo! Jėzus žadėjo, kad mums teks patirti šio pasaulio išmėginimų ir suspaudimų, tačiau Jis mums taip pat pasakė, kad Jis nugalėjo pasaulį. O tai gera naujiena.

„BreakPoint“, VII.10
Vertė Kęstutis Pulokas

Kitas numeris išeis rugpjūčio 23 d.

Pagrindinis imperatyvas – rašyti gerai

Su liepos 14–27 d. Vilniuje vykusių tarptautinių Vasaros literatūros seminarų steigėju amerikiečių rašytoju MIKHAILU IOSSELIU kalbasi Marijus Gailius

– Mūsų šalies pristatyme seminarų dalyviams radau spalvingą pastabą, kad Lietuva – tai unikali posovietinė erdvė, kur rašytojai esą gali atrasti įdomių siužetų ir prisiliesti prie kitoniškos dvasios. Ar kūrybinių dirbtuvių dalyviai patyrė Lietuvą kaip įkvepiančią, prozišką šalį?

– Jie tikrai patiria ir žino, jiems buvo pasakyta ir patys galėjo pamatyti, kad čia iš tikrųjų yra komplikuota vieta. Maža šalis, kurioje susikondensavę daug problemų ir fenomenų. Tai istoriškai turtinga, sena erdvė, o žmonės iš Šiaurės Amerikos nėra pripratę prie tokio istorijos gylio. Tad jie jaučia, kad ši vieta žymiai skiriasi nuo tos, kurią patys pažįsta, kurioje yra užaugę. Jie čia yra tarytum dingę, bet dingę visi kartu ir būtent dėl kūrybinių tikslų. Jie čia atvyksta pažiūrėti į rašymo procesą kitokiu žvilgsniu ir galbūt net permąstyti savo rašymo būdą ir plėtojamas temas. Lietuva jiems yra ištis neįprasta vieta.

Kai kurie dalyviai rimtai domisi Rytų Europa ir čia atranda perėjimo iš buvusios Sovietų Sąjungos į neokupuotąją Europą ženklų.

– Jūs pats, profesoriau, buvote užsiminęs, kad dirbtuves teko iškelti iš Sankt Peterburgo, nes ten bjaurėjant politinei situacijai darėsi sudėtingiau susiburti ir rašyti. Atsidūrėte Lietuvoje.

– Apie 2005 metus jau buvo aišku, kad surengsime dešimtuosius seminarus Rusijoje ir programą galų gale suspenduosime. Pirmiausia dėl psichologinių priežasčių, nes šalies politinė padėtis itin staigiai pradėjo keistis tokia linkme, kuri mane vertė jaustis labai nepatogiai psichologiškai ir emociškai. Nenorėjau į tokią šalį kviestis didelės grupės amerikiečių ir kanadiečių. Rusija ėmė darytis policine valstybe, staiga buvusioji KGB pradėjo sukintėti aplink ir klausinėti manęs, iš kur aš žinaš, kad programoje nedalyvauja CŽV agentų. Šalis tiesiog tapo nemalonia vieta – ėmiau ją vertinti kaip buvusią Sovietų Sąjungą, o tokio atsikartojimo šalinausi.

Pajutau, kad Sankt Peterburgas, toks pilnas girtaujančių, ksenofobų, antisemitų, tapo nesaugus didelei grupei amerikiečių. O juk kiekvienam norisi laisvai pabūti mieste, susitikti su vietiniais rašytojais, pasivaikščioti palei kanalą, trumpam pasijusti kaip Dostojevskis.

Tad ir nusprendėme palikti Sankt Peterburgą. Ir pagalvojau, kodėl nesurengus seminarų Vilniuje, juolab kad čia turėjau draugų iš Sovietų Sąjungos laikų.

– Pats esate dvikalbis kūrėjas. Kaip jums pavyko susigyventi su anglų kalba ir net tapti literatūros profesoriumi?

– Turėjau tiesiog labai sunkiai dirbti – kito kelio ir nėra. Iš pradžių pradėjau nuo pratimų. Dar turėjau susidaryti distanciją tarp savęs ir savo gyvenimo, o rusų kalba – mano gimtoji – nesilūlė tokios galimybės. Tuomet pamaniau: rašysiu paprastus sakinius angliškai iš jungdamas juos į dėlionę ar kryžiažodį. Sakinys po sakiniu turėjau juos suvaldyti ir padaryti paprastus, o kartu prasmingus. Sakinys vijo sakini tarytum plyta, dedama ant plytos, ir taip radau kelią per nepažįstamos kalbos pelkę. Sakinys po sakinio, pasażas po pasażo, paragrafas po paragrafo parašiau pirmąją istoriją. Tuomet – antrąją, kitas, kol galiausiai pasidarė paprasčiau.

– Susidaro išpuodis, kad išmokti angliškai buvate priverstas.

– Na, niekas nepriėjo ir nenurodė mokytis anglų kalbos. Nereikia būti Einsteinu, kad suprastum, jog, norint būti rašytoju Amerikoje, vis dėlto reikia išmokti angliškai. Tiesą sakant, nežinojau, ko tikėtis emigruojant į JAV. Aš ir kiti draugai, pagrindinės literatūros kūrėjai, naiviai vylėmės, kad jeigu išspausdins knygą – už ją ir sumokės. Maniau, kad įmanoma rašyti rusiškai ir taip pragyventi.

Bet netrukus susivokiau, kad toks principas neveikia, o atsarginio plano aš neturėjau. Tad toliau galvodamas, ką čia dabar daryti, praktikavausi kurti angliškai. Tai dariau iš noro toliau rašyti ir rašyti būtent tokia kalba,

kuri galėjo pasiūlyti tam tikrą rezistencijos galimybę.

Beje, yra toks labai naudingas pratimas – bandyti rašyti kalba, kurią išmanai gerai, bet dar ne puikiai. Jeigu neišeina nieko sukurti, vadinasi, neturi ir istorijos.

– Anglakalbiuose kraštuose autorių konkurencija ir kūrinių pasiūla žymiai didesnė. Kaip manote, ar verta lietuvių autoriams bandyti rašyti angliškai?

– Aš sakčiau, kad tai iš tikro priklauso nuo rašymo kokybės. Pirminė problema rašytojui – ne pradėti rašyti angliškai, o būti atrastam. Matot, ne kalbos čia reikalas: Šiaurės Amerikoje milijonai rašytojų, kurie yra paprasčiausiai blogi. Nors rašo angliškai, bet yra niekalas. Manau, kad autorius turėtų rašyti ta kalba, kurioje jaučiasi patogiausiai. Aš pats pradėjau kurti angliškai, nes, galima sakyti, buvau priverstas.

Tačiau noriu priminti, kad vienas iškiliausių Amerikos rašytojų Isaacas Singeris, Nobelio premijos laureatas, gyvendamas Niujorke rašė jidiš. Į anglų kalbą jis juk buvo išverstas. Kai kurie puikiai Amerikoje žinomi rašytojai, pavyzdžiui, Gabrielis Garcia Márquezas, angliškai nėra parašę nė eilutės. Tad tai joks principas.

Pagrindinis imperatyvas yra rašyti gerai. Taip pat svarbu būti pastebėtam, atsidurti tinkamoje vietoje tinkamu laiku, o tai jau priklauso nuo trupučio sėkmės.

– O jūs pats konkuruojate su kitais anglakalbiais rašytojais?

– Manau, kad svarbu yra ne įsitraukti į konkurenciją, o daryti savo reikalus ir mėgautis pačiu procesu, taip pat būti adekvatiam sau pačiam, nesistengti savęs pranokti, nemandyti savęs su kuo nors lyginti, mat tai būtų tiesiausias kelias pasidaryti neproduktyviam. Reikia tiesiog harmoningai sugyventi su rašymu, kuris juk yra nelengvas dalykas.

Taip, Šiaurės Amerika yra didžiulė teritorija su gausybe skirtingų žmonių ir visokių rašytojų. Bet kiekvienas gali rasti savo nišą, tekstais susidominčių kolegų ir žmonių.

Gyvenimas ne visuomet teisingas, bet rašytojystės atveju jis atseikėja pagal nuopelnus – kiekvienam tiek, kiek šis vertas. Išskyrus atvejus, kai peržengi ribas, kai viltys yra gerokai didesnės nei galimybės. Reikia būti adekvačiam. Tiesiog rašai, mėgaujiesi tuo ir tikiesi, kad ir kitiems patiks. O jei ne – tai gal jiems tų rašinių ir nereikia.

O tai irgi gerai. Kartais.

– Tokių pamokų turbūt gavo ir jaunieji lietuvių autoriai, šiuose Vasaros literatūros seminaruose tobulinę rašymo instrumentą kartu su Nacionalinės premijos laureatu Sigitu Parulskiu.

– Rašymo programos turi visokių tikslų, kitos trunka ne tik dvi savaites, bet ir mėnesius ar dvejus metus, kaip įprastai būna Amerikoje.

Ir vienas iš jų tikslų – įteisinti rašymą kaip profesiją tokiaame pasaulyje, kuris nebūtinai padrasina būti rašytoju. Kita funkcija – padėti rašytojui užsiauginti storą odą ir suprasti, kad jeigu kažkam nepatinka tekstai, tai dar nereiškia, kad parašyta negerai. Visuomet bus žmonių, kurie nemėgs tavo tekstų ar paties asmeniškai, bet svarbu apie tai negalvoti.

Užtat svarbu atkreipti dėmesį į pastabas žmonių, kuriuos gerbi. Kartu naudinga vertinti savo kūrinių tarytum nepažįstamojo akimis, kitaip sakant, nuo jo atsitraukti ir pažiūrėti, lyg būtų parašytas kieno nors kito.

Tavo gyvenime visada yra žmonių, kurie išreišk besąlyginę paramą: tavo sutuoktinis, tavo vaikas arba mergina, tavo tėvas, motina, draugai – jie padeda pasijusti laimingam, tad nepasakys: ne, šitas tekstas yra blogas. Jie ištars: jis nuostabus, tu labai talentingas. Vadinasi, reikia būti apsuptam žmonių, kuriems rūpi rašymas, bet kurie nėra susiję asmeniškai ir emociškai.

Tai štai tam ir reikalingos kūrybinės rašymo dirbtuvės.

Parengta pagal Žinių radijo laidą „Aktualioji kultūra“

MEMUARAI

Be Aisčio, be Brazdžionio...

Su pavydu prisimenu pirmuosius poeto Jono Juškaičio sakinius iš „Milfordo gatvės elegijų“ įžangos: „Laimingas, kad pradžios mokyklą baigiau su „Aušrele“, kuri prasideda mūsų naujausių laikų klasiko Kuosos-Aleksandriškio eilėraščiu „Peizažas“. Dar tada išmokau atmintinai visą jo 1940 metais išleistą poeziją. Jos eilutes kaip deimantus visą gyvenimą vartalioju savo mintyse.“ Mes, per karą gimę partizaninio karo vaikai, atėję dar nuo šūvių apkurtusiais miškų takeliais į išstremtųjų namuose įkurtas pradžios mokyklas, neradome nei Aisčio, nei Brazdžionio, nei Šapokos, nei... Nepriklausomos Lietuvos rašytojų knygos jau buvo išmestos iš bibliotekų ir sudegintos bolševikų inkvizicijos laužuose, kad „nenuodytų“ darbo žmonių ir jų vaikų sąmonės „buržuaziniams kliesdesiais“. Mūsų, 1950 metų pradinukų, vadovėliai nė iš tolo neprilygo smetoninių laikų „Aušrelėms“. O Aisčio aš net nežinojau ir, žiūrėdamas į savo sodžiaus apsamanojusius šiaudinius stogus, nedeklamavau jo eilėraščių:

*Laukas, kelias, pieva, kryžius,
Šilo juosta mėlyna,
Debesėlių tankus išas
Ir gaudi gaudi daina.
[...]*

*Tik sukryšk lyg gervė svirtis,
Sušlamės daina klevuos...
Gera čia gyventi ir mirti!
Gera vargt čia, Lietuvoj!*

Nežinojau ne tik aš. Visi mano amžiaus kaimo vaikai net neįtarė, kad yra dar ir kiti poetai, kita poezija. O ji buvo. Buvo ir Aistis. Jis bene vienintelis pasakė: „Gera vargt čia, Lietuvoj!“ Ir dabar skaitydamas jo eiles jaučiu didelį malo-

numą. Deja, to malonumo negalėjau pajusti nei mokyklos suole, nei universiteto auditorijoje, nei mokytojaudamas. Ir ne tik aš. Visus mano kartos žmones sovietai dvasiškai apiplėšė ir nuskurdino. Ir kitam pasaulio krašte, už vandenynų skambėjęs pranašiškas Brazdžionio balsas atsimušė į geležinę uždangą ir Lietuvos nepasiekė. O poetas taip gražiai kalbėjo mums, okupuotos šalies vaikams:

*Kas Gedimino seną pilį saugos,
kalne kas vėliavą pakels ir kas nuleis,
jei jūs paliksit žemę, kur užaugot,
po vargo atdūsiiais, kaip Nemunas giliais...*

Manau, niekam nereikia papildomų įrodymų, kad Aistis ir Brazdžionis gabūs ir talentingi poetai, savo kūryboje puoselėjantys tautinę dvasią, žadinantys patriotinius jausmus. Nepriklausomos Lietuvos laikais jie buvo apdovanoti nacionalinėmis premijomis. Dėl to šių poetų labiausiai ir nekentė okupantai ir jų padlaižiai. Antrą kartą (1952) į Sibirą vežamą Juozą Keliuotį kaltino, kad savo redaguotoje „Naujojoje Romuvoje“ išugdė tokius lietuvių liaudies „išsigimėlius“ kaip Brazdžionis, Kossu-Aleksandravičius...

Pirmas eilėraštis, kurį atmintinai mokėmės iš pirmo skyriaus „Elementoriaus“, vadinosi „Stalino kariai“:

*Žengia drąsiai, žengia tiesiai
Draugo Stalino kariai –
Jiems nebaisūs jokie priešai,
Jokie karo sūkuriai.*

*Jie kovų laimėję daugel
Narsūs, stiprūs kaip arai –
Būsime ir mes užaugę
Drąsūs Stalino kariai.*

Poeto, žengusio koja koton su „draugo“ Stalino kareiviais, pavardė išgaravo iš galvos, bet atmintinai išmoktos eilės komunistinėm šiuokšlėm užteršė mano ir kitų vaikų imlų protą. Nuo ištikimo Stalino kareivio neatsilikio ir Vacys Reimeris. Pradžios mokykloje iškaltą jo „patriotinį“ posmelį prisimenu ir dabar:

*Daug aukų mes tėvynei sudėjom,
Bet mes šiandien kaip niekad tvirti –
Mes su Lenino didžio idėjom,
Mes su Stalino žodžiais širdy.*

Pokario mokykla jau nuo pirmo skyriaus vaikus auklėjo komunizma šlovinančių rašytojų „deimančiukais“. Į tuos „deimančiukus“ įpindavo Melnikaitės, Matrosovo, Čeponio, Korčiagino ir kitų ant pjedestalo keliamų sovietinių didvyrių vardus. Prisimenu, pradžios mokyklos mokytojas trečiame skyriuje man įpiršo „gerų“ eilėraščių knygą, kuri vadinosi „Pavlikas Morozovas“. Ją parašė du kartus Stalino premijos laureatas Stepanas Ščipačiovas, o išvertė Tatjana Rostovaitė. Lietuvoje tik trims rašytojams – Salomėjai Nėriai, Teofilui Tilvyčiui ir Antanui Venclovai – pavyko gauti šią „garbingą“ premiją, o du kartus niekas nepasižymėjo.

Parsinešiau ir vakarais prie žibalinės lempos perskaičiau poemą. Keletą posmelių įsiminiau. „Pavliką Morozovą“ skaitė nemažai mano kartos vaikų. Ir pionieriaus, išdavusio tėvą, paveikslas ne vienam sujaukė protą. Mat mes, nuošalių kaimų vaikai, nuoširdžiai tikėjome kiekvienu spausdintu žodžiu. O beraščiai tėvai net nežinojo, ką mums į rankas bruka sovietinė mokykla. Ir keleriais metais už mane vyresnis poetas Jonas Strielkūnas apie tų laikų lektūrą rašo:

ULF PETER HALLBERG

Kolekcininko testamentas

Švedų rašytojas ir vertėjas Ulfas Peteris Hallbergas (g. 1953 m. Malmėje) didžiausios sėkmės sulaukė autobiografiniu esė romanu „Europos šlamštas: šešiolika būdų atsiminti tėtį“ (*Europeiskt skröp: sexton sätt att minnas en pappa*, 2009). Kaip skelbia paantraštė, tai šešiolika iš pažiūros nesusietų pasakojimų, kurių veikėjai yra įvairiausios Europos kultūros asmenybės: nuo Charles'io Baudelaire'o ir Walterio Benjaminio iki Ginos Lollobrigidos ir Gretos Garbo. Visus šiuos asmenis vienija priklausymas savotiškai žinianešių armijai, Europos kultūros paveldo, kitaip – *europinio šlamšto* – kavalerijai. Autoriaus tėvas, kuris įprastu supratimu niekad nedirbo, gyvenimą paskyrė tam *šlamštui* apmąstyti.

Gyvenimo ir meno sankirtoms skirti ir dar keletas Hallbergo esė romanų – „Bastūno žvilgsnis“ (1993), „Grand Tour“ (2005) ir „Legendos ir melai“ (2007). Kartu su aktoriumi Erlandu Josephsonu parašė pokalbių knygą „Gyvenimo prasmė ir kiti rūpesčiai“ (2010), o su rašytoju ir literatūros kritiku Carlu Henningu Wijkmarku – pokalbių apie didžiuosius Europos miestus knygą „Miestų bangavimas“ (2011). Naujausioje Hallbergo knygoje „Strindbergo šešėlis Šiaurės Paryžiuje“ (*Strindbergs skugga i Nordens Paris*, 2012) remiantis faktais ir drauge pasitelkus vaizduotę pasakojama apie ketverius didžiojo švedų dramaturgo metus Kopenhagoje.

Už Walterio Benjaminio veikalo „Paryžius, XIX amžiaus sostinė“ vertimą Hallbergas apdovanotas Švedijos akademijos vertėjo premija. Teatru išvertė Šekspyro, Molière'o, Schillerio, Büchnerio, Brechto ir Wedekindo pjesių, taip pat naujosios vokiečių ir anglų dramaturgijos, pats parašė pjesių ir kino scenarijų, režisavo Berlyno teatruose (jau tris dešimtmečius Hallbergas gyvena Berlyne).

Leidykla „Apostrofa“ rengia spaudai Hallbergo romaną „Europos šlamštas“. Siūlome ištrauką iš pirmojo skyriaus „Kolekcininko testamentas“.

Vertėja

Atidarau duris ir įeinu į tuščią tėčio butą. Jau prieškambarį dingteli, kad jis stovi virtuvėje ir kaičia kavą, paskui staiga atsigręžia ir pažvelgia į mane. Neįprastoj tyloj išskyla vaizdai ir atsiminimai: štai jis artėja su tuo būdingu šypseniu akys, taria mano vardą, nužvelgia, ar nesu pavargęs, – viso gyvenimo bendrystė, nuo vaikystės iki brandos, jo lėtų judesių užtikrintumas, mano nekantra ir džiugesys. Viską dabar gaubia neatšaukiamos tylos ir neperregimos tamsos šešėlis. Šitie paveikslai ir daiktai byloja man apie jį, apie jo tvarką, kolekcininko atsakomybę ir švelnumą. Žinau, kad netrukus visa ims sklaidytis, bet daiktai dar priešinasi, tebėra viena su tėčiu, nors jis paliko juos likimo valiai tuščiame bute. Stoviu prie beveik nenaudoto atviro židinio, iš kurio kartą baisiai prirūko, kaip tik toje vietoje, kur kabojo Endre Nemeso¹ akvarelė, toji, kurią prieš mano valią tėtis pardavė, kai mums stigo pinigų, Melanhedo mokyklos mokytojai, o šis taip ir nesuprato jos vertės. Keturkampis Mašinžmogis jaudrino mano vaizduotę, nes nieko panašaus lig tol nebuvau matęs. Išmoningos tėčio rankos pasirūpino, kad grožis galėtų tarpiti mūsų namuose, miniatiūriniam viso, kas sukurta, modelyje – kaip didesnės visumos atspindys. Šitaip galima mylėti visatą ir suteikti jai savąjį aptaisą. Mano žvilgsnis užkliūdo rašomąjį stalą, prie kurio jis sėdėdavo – prie to didžiulio ažuolinio baldo, palinkęs virš knygų ir iškarpu, budėdavo jau giliai įnaktį. Visad su klasikine muzika iš radijo ar siaubingos garso kokybės kasečių – mėgėdavosi iš nacionalinės radijo programos PI paties sukauptu klasikos įrašų rinkiniu, kuris užėmė dvi spintas ir padėjo jam išlikti giedram visus tuos dvylika metų po mamos mirties.

Jo vieta prie rašomojo stalo buvo ašis, apie kurią sukosi mano pasaulis, jo žvilgsnis pripildydavo mano buvimą prasmės. Ant rašomojo stalo gulė jo užrašų knygelės – kai kurios su dailiomis juostelėmis, žymintiomis reikiamus puslapius, – tvarkingai sukrautos viena ant kitos, lyg paruoštos atiduoti. Vis dar nedrįstu prisiliesti, nors tėtis dažnai man iš jų skaitydavo. Viena atversta, įrašas joje nebaigtas. Svetimos kalbos žodis: „*Erato* = meilės mūza.“ Žinau, kad jis kaupė savo ir kitų mintis, neskirdamas, kam jos priklauso. Visa įsiliedavo į didesnį darinį, į kolekciją, kuri teikė jo gyvenimui jėgos ir padėjo priešintis yrantiems pasauliui. Vinguriuojantį siūlą primenančia rašysena jis per naktis žymėdavosi ryšius ir struktūras, komentarus ir idėjas, faktus ir istorijas. Čia gulė jo enciklopedija – žodžiai, kuriuos jis pavertė savais, galia, kurią nukreipė prieš tuštumą. Atsiverčiu vieną knygelę kur pakliuvo: „Paukščiai, didesni už vėją, neturi vietos sparnams pailsinti.“ Žodžiai traukia prie jo, tebejuntu tėčio kvėpavimą, nors ką tik užspaudžiau jam akis. Vartau toliau, skubotai, nervingai: „Romanas paprastai esti dviejų absoliutų sąjunga – absoliutaus individualumo ir absoliutaus universalumo.“ Likau vienas su jo dovana. Jokios žinios, tik ta nepaneigiamą krūva ant stalo, Švedijos ūkininkų sąjungos Hiorbiu skyriaus bloknatas su mano senelių iš tėvo pusės gimimo ir mirties datomis, *Victor Hallberg 1885–1951*, *Hertha Hallberg 1890–1971*, ir užrašų knygutė rausvais taškeliams su svetim-

kalbiais žodžiais bei virtuvės spintose saugomų paveikslų sąrašas. Žvilgsnis sustoja ties įrašų su šiaip jau nebūdinga nuoroda į šaltinį, Laišką romiečiams (8, 20): „Mat kūrini-ja buvo pajungta tuštybei.“ Pirmas žodis rausvai taškuotoje knygelėje: „redundancija = daugiažodiškumas, informacijos perteklius (tai, ką galima atmesti nieko neprarandant).“

Tėtis padovanojo man romano pasaulį: visas tas citatas, nuorodas, herojus ir istorijas, kuriuos paliko po savęs. Jo kolekcijos personažai yra žinianešiai ir išskyla lyg amžiams mudu sujungusio susapnuoto romano atspindys. Tėtis davė man naują užduotį. Nuo šiol nebeturėsiu juo rūpintis, neberekės jam skambinti, klausytis jo laisvai sklendžiančių asociacijų. Dabar privalėsiu išsaugoti tai, kas mūsų. Esu paskutinis, kuris atsimena. Visus tuos skirtingus elementus, kurių, tiesą sakant, niekas nesieja, bet kurie dėl juos jungiančios jėgos – atkaklaus domėjimosi ir aistros grožio detalėms – atsidūrė užrašų knygelėse ir rinkinyje. Mūsų šeimos atsiminimai suaugę su daiktais ir su kolekcija. Tai lygiagretus pasaulis, kuris mano tėčiui visada buvo toks pat tikras, jei ne tikresnis už realųjį. O kas gi yra tas „realusis pasaulis“ išnykimo akivaizdoje? Kas gali kalbėti apie realybę akistatoje su mirtimi ir kas turi užtektinai stiprybės, kad mirtų be baimės, kas gali numaldyti sielvartą sūnaus krūtinėje, matant tuščią kreslą priešais rašomąjį stalą, ir kas gali paaiškinti tą realųjį pasaulį, kai sūnus ir duktė vieną dieną turi pagarbiai nuščiūti priešais tėtį, kuris tvarsčiu perrišta galva, kad žandikaulis nežujotų į tuštumą, guli lyg šventasis astronautas išsitiesęs dangaus akivaizdoje, laukdamas, kol bus tos didžiosios tuštumos prarytas. Žymioji kolekcija, bevertė rinkai ir įprastam suvokimui, ir romanas yra viskas, ką turim akistatai su mirtimi. Tėtis tai žinojo ir mes šią įžvalgą paveldėjome. Išlieka tik didžioji investicija į šventumą. Gal todėl juodėsios užrašų knygelės, kurios aplanko vidinėje pusėje buvo žodžiai: „Kai atgulsiu į žemę, prisiminkite mane!“, 145-ame puslapyje jis įrašė štai ką: „Iš Peterio tikiosios reikšmingiausio mūsų tikrovės pratęsimo.“ Tai tėviškas elgesys, nes tėvas žino, kad sūnaus gyvenimui reikia tokios apsaugos, kad visas gyvenimas priklausytų nuo stiprybės ir pastangų. Ir tėtis tiki savo sūnumi ir dukra, o jo akys budi virš jų. Toje globoje ir atsakomybėje, kurioms įpareigoja tėvo vaidmuo, paslėptas mūsų amžinojo išganymo užstatas.

Mano draugai klausdavo: „Ką veikia tavo tėtis?“ Nežinodavau, ką atsakyti. Jis buvo daugiau nei meno istorikas, daugiau nei gyvenimo menininkas, daugiau nei tas, kuris siurbia dulkes ir virtuvėje karmo straipsnius iš skandinaviskų laikraščių, kad mudu su seserimi galėtume užmigti to šnarenimo nuraminti. Jis buvo geriausias Europos šlamšto apskaitininkas ir siejamoji grandis, vienuolis iš tolimos praeities, atsiūstas byloti tiesą didžiųjų melų viešpatavimo laikais. Iš pareigos ir iš malonumo jis išsikirdavo straipsnius apie XIX amžiaus danų menininkus, skaitė romanus, kad taptų geresniu žmogumi, užsirašydavo į savo knygeles, kad šioje savo enciklopedijoje išsiaiškintų viską, ką tik įmanoma pasakyti apie žmogaus problemą. Jo nuorodos į meno kūrinius ir knygas buvo patvirtinimas, kad tuštumą galima įveikti, kad šviesa yra daugiau nei tamsa, ir kai jau gulėjo tiesus ir negyvas, kai jau buvo pažvelgęs į mane paskutinį kartą, kai vyzdys, nukrypęs nuo tos pusės, kur sėdėjo mano sesuo, pajudėjo manęs ir mano akių link, o tada skilo ir tapo viena su manimi, kaip tik tą akimirka, kai kvėpavimas liovėsi, aš vis tiek nebuvau tikras, ar jis neatsikels dar sykį parodyti padavimą ir paaiškinti, kaip patobulino išmetimą – kad dabar išsviedė kamuoliuką kiek dešiniui, – ir kad dėl šito patobulinimo, kai kamuoliukas metamas virš dešiniojo peties, kiek toličiau, jis neabejotinai galės triumfuoti: „Ir ką tu pasakysi, Peteri?“ Taip, dabar jis pagaliau įrodė, kad jo visad rekomenduotu būdu galima išgauti tokios jėgos smūgį, jog nebaisus ir stipriausias varžovas. Todėl jo mirtyje nebuvo nieko bauginamo. Jis numirė taip, kaip gyveno, visiškai susitelkęs į užduotį. Būtų galėjęs atsikelti ir mostelėjęs ta kryptimi, kur ant svetainės sienos dešiniop nuo atviro židinio kadaise kabojo Endre Nemeso akvarelė, pasakyti: „Niekad nebūčiau pardavęs Nemeso, jei tik nebūtų reikėję pinigų, bet vis tiek tai buvo klaida. Tuos keletą kartų, kai bandžiau ką nors parduoti, man taip ir nepasiūlė padorios sumos. Likdavau apgautas arba paimdavau per mažai. Dabar Endre Nemeso Mašinžmogis gyvena kažkur kitur. Jis ir vėl emigrantas.“

Ėjo 1984-iejį. Buvau apsistojęs belgų studentų bendrabutyje *Cité Universitaire* Paryžiuje, gyvenau iš straipsnių dienraščiui *Helsingborgs Dagblad* apie lenkų „Solidarumo“ intelektualus Paryžiuje, Michelio Foucault ir Jürgeno Habermaso paskaitas *Collège de France* ir pasakojimų apie didžiojo miesto teigiamą poveikį jaunai sielai. Vieną pavasa-

rio dieną vaikštinėjau palei lentynas *Maison Heinrich Heine* Paryžiuje ir kaip pakliūva traukiau knygas: Goethe, Schilleris, Büchneris, Wedekindas, Mannas. Lauke, *Cité Universitaire* parke, spinduliavo pavasario saulė, o įsimylėjęlių poros atsargiai tarė žodžius, kurie – kol jais tikima – skamba kas kart naujai. Bibliotekoje sustojau prie dviejų išpūdingo dydžio tomų antrašte *Das Passagen-Werk* ir emiau juos vartyti. Įėjimų labirintas į miestą anapus bibliotekos sienų, bet toks pat labirintas ir į jo praeitį, į giliausias, žioruojančias šviesos miesto lašteles. Įsitaisęs prie stalo šalimais įnikau skaityti. Staiga pasijutau atsidūręs pasaže, toje mažutėje stiklu dengtoje gatvelėje, kuri Walteriui Benjaminui atstoja laiko mašiną ir trumpiausią kelią, koridorių tarp dviejų namų portalų, tarp dviejų šimtmečių ir dviejų Paryžių: XIX amžiaus sostinės ir XX amžiaus svajonių miesto. Baudelaire'as – pagrindinis liudytojas prieš savuosius: slaptasis nepasitenkinimo savosios klasės viešpatavimu agentas – ir tasai, kuris kalbos priemonėmis užčiuopia šoko mechanizmo ir sąlyčio su didmiesčio masėmis saitą. Victoras Hugo riedančio omnibuso atvirame antrame aukšte, Baudelaire'as, trepsenantis po Šv. Ludviko salą su šlepetėmis ir darbiniais marškiniams, sąmokslininkas Blanqui, kalėjimo kameroje gnaužiantis žąsies plunksną, *flâneur*, bastūnas, kuris kerta pasažą vedinas vėžliu už pavadėlio, Balzacas, kuris nugyvena gyvenimą nutrūktgalviškoj skuboj ir palūžta per anksti, prostitutė, sykiu pardavėja ir prekė, Dickensas, negalintis rašyti be gatvės triukšmo, vujaristas Saint-Simonas, kuris baudžiasi transformuoti žmonių giminę, darbininkai, nutraukiantys papliūpą iš barikadų, kad praleistų jaunavedžių palydą, – visi bylojo asmeniškai man. O ypač kolekcininkas – vidiniu žvilgsniu mačiau (pats būdamas vargeta studentas ir Hjalmaro Brantingo stipendininkas Paryžiaus bibliotekos skaitykloje) prie rašomojo stalo Malmės Rioneholmo Kelio gatvėje tėtį, besizymintį kažką savo knygelėse. Regėjau, kaip jis dėlioja laikraščių iškarpas, klijuoja straipsnius, renka portretines nuotraukas iš kartoninės dėžutės ir archyvavimo dėklus, lėtai juda tarp mėgstamų daiktų: kardą iškėlusio porcelianinio samurajaus ant pianino, afrikietiško medinių skulptūrėlių aukštose knygų lentynose, pirmojo išgyto tapybos darbo – Nyhavno mėlynoj vakaro šviesoj, Klenø² tapytų žmonos Karen aktų, natiurmortų, parduotų dar nespėjus dorai išdžiūti ir todėl ištepusių menininko su teptuku rankoje autoportretą, o virš rašomojo stalo – saulėlydžio virš Farerų, pasirašyto: „Frimod Jensen³, 1972.“ Kur dabar Klenø žmona, ar dailininkas tebegyvena, ir jei taip, kur? Prancūzijoje? Kodėl man šovė tokia mintis? Apie ką yra šitie atminties vaizdiniai, taip nelauktai pažadinti ano veikalo Paryžiaus bibliotekos salėje?

Tai dar vienas būdas išaldyti istorinį laiką, toks pat kaip kambaryje Rioneholmo Kelio gatvėje, kur už nuleistų žaliųjų tėtis sėdėjo paniręs į Baudelaire'o sutemų pasaulį ir danų XIX amžių. Jis nesukaupe papildomosios pensijos, bet spinduliavo energija, kurios jam godžiai pavydėjo klestintieji.

Rymodamas bibliotekoje nejutau valandų tėkmės. Užsirašiau pasažų pavadinimus ir leidausi į miestą jų ieškoti. *Du Caire* pasažas, *Panoramų* pasažas, *De Jouffroy* pasažas; aptikdavau juos įvairiausiose vietose tarp pastatų ir kvartalų. Ypatinga slopi šviesa, nudaugios raidės, laikrodinis nejudančiomis rodyklėmis. Užmiršau pavasario saulę, lioviausi susitikinėti su Heter ir Moira, atmečiau griežtos neurotiškos egiptologės kvietimą užmegzti meilės ryšį ir žengiau tiesiai į XIX amžiaus Paryžiaus karališkųjų rūmų kolonadas. Susipažinau ne tik su Baudelaire'u, bet ir su kokerėmis ir vizionieriais, rašytojais ir menininkais, bastūnais ir kolekcininkais. Ar tai buvo pagėgimas, ar grįžimas namo? Mačiau tėčio egzistencinę laikyseną – suformuluotą ir sykiu magiškai apsaugotą, įslaptintą, taip, įsuptą į švelniausiąjį kalbos aksomą. Jis buvo įsipareigojęs užduočiai, kuri, jo manymu, siejosi su pačia būties šerdimi.

[...]

Gedžiui minioje. Ji – viskas, ką turiu. Įsijaučiu į praeivius, į tą apgaulingą, amorfišką masę su savo individualiomis komplikacijomis, šypsenomis ir grimasomis, gyvenimo pakirstomis iliuzijomis. Matau tėvų akivaizdoje besijuokiančius sūnus ir dukteris ir tada suprantu: aš taip pat gyvenau toje prabangoje, tame savaimingame džiaugsmo, pilname susierzinimo ir komplikacijų, tame itališkojo neorealizmo chaose, kuris yra laimė. Minios pojūtis – tai viskas, kas liko iš tėčio kolekcijos, iš Europos šlamšto, nesakaičiuojant keleto daiktų rūsyje. Tai viskas, ką išsaugojau ir su kuo nesutinku skirtis. Gatvėje jaučiu, kad kai kurie svetimi žmonės maldo mano skausmą labiau nei kiti, traukiu toliau vienišas, apsuptas nepažįstamų bendrakeivių, ribojamas man atmatuoto laiko ir sumenkusių jėgų. Pasiglemžtas bendrystės, pranokstančios bet kokį suvokimą, mielai atsiduoju žingsniavimui šaligatviu. Ta bendrystė yra paskutinis pasipriešinimas mašinžmogio

Čiobreliai žydi ir ant akmens

Išplaukiame iš Golvėjaus. Iš jo kadaise airiai išplaukdavo ieškoti laimės. Leisdavosi į Atlanto platybes. Į nežinomybę. Į laisvės šalį – Ameriką. Mus suvilioja Arano salos. Ten busieji žavisi jų rūsčiu egzotiškumu.

Nuo Golvėjaus iki didžiausios iš trijų Arano salų – valanda kelio, jei vandenys galima pavadinti keliu. Kelte – įvairiausių tautybių žmonės: vieni – keliautojai profesionalai, apsitarę fotoaparatais ir filmavimo kameromis, kiti vyksta atsipalaiduoti, tretieji, ko gero, įdomiausi – jie ieško akistatos su savimi; kuo neįprastesnės sąlygos, tuo daugiau jos atveria mums jusių – kasdienybę, nuobodybę, rutiną užkimštą ertmių, pro kurias atiteka gyvenimas... Pažadinti – atkimšti, išvalyti, pasisemti – štai ko geidžia visi keliautojai, koku vardu jie save bevardintų ir kokias kategorijas save bepriskirtų...

Purškia, dulksnoja sūrus lietus, susimaišęs su Atlanto vandenimis. Vis dėlto denyje sėdėti įdomiau, be to, mažiau pykina. Kai uosto uolos išnyksta iš horizonto, o salos dar nematyti, atsiveria vandenų platybės – šėlstanti stichija. Ir ko jie ten plaukė, tie žmonės, dar vario ar bronzos amžiuje atsidinginę į labiausiai nutolusias Atlanto salas? Kokiais laivais jie išsiruošė į visišką nežinomybę, vyrai ir moterys, kad apsigyventų ant akmens, kasdien akistatoje su šėlstančia, į uolas sudūžtančia Atlanto stichija, graužiančia, ardančia krantus, grasinančia užlieti, praryti, pasiglemžti? Salos drąsa persiduoda jos gyventojams – būti įsikibus į šitą akmenuotą žemę, įsitvėrus vienam į kitą, į savo kalbą, į papročius, perduodamus iš kartos į kartą, daug kartų patikrintą gyvenimo būdą... Salose jis kinta mažiausiai. Ir ne todėl, kad gyventojai yra atskirti; patikrintos vertybės, elgesio modeliai jiems daug kartų padėjo išlikti... Arano salose tebėra gyva airių kalba – ji tebevertinama kasdieniame gyvenime, čia tebėra gyvas ir airiškas paprotys muzikuoti tiesiog susėdus ant akmenų, gurkšnojant „Guinness“ alų ir gliaudant midijas...

Su niekuo negaliu palyginti atsivėrusio kraštovaizdžio – tokio nebuvau mačiusi: akmenys, akmenys, akmenys... žemėje ir virš žemės. Kiek akys užmato – plyni, akmenų tvoromis atidalinti – išraižyti laukai. Nė vieno medžio (tiesa, vėliau užtikome kelis – pačiame salos viduryje, šalia mokyklos ir dar veikiančios bažnyčios), nes nėra kur įleisti šaknis. Krūmokšniai ir akmenų tvoros apsigyvenusios gyvenimis – bene atspariausių augalų, mintančių kitų gyvybinių svajonių... Tarp plynų akmenų – žolelės kuokštas, viena kita pienė, čiobreliai. Einant artyn prie forto žemė padengta vos ne ištisine akmenų plokšte. Kuo minta čionykštės avys ir kiti galvijai? Vietiniai gyventojai sakė, kad augina ir jaučius, ir karves... Matyt, kita salos dalis žalesnė. Šioje saloje nėra šulinių, vanduo surenkamas iš šaltinių. Iš kur jie išteka? Iš kokių žemės gelmių atiteka gėlas vanduo?

Autorės nuotrauka

Įsikuriame nedideliame tradicinės airiškos statybos nameilyje – privačiame motelyje. Saloje išlaikoma senoji architektūra, todėl čia nėra modernių, naujų pastatų. Ir viešbučiai, ir kavinės, ir parduotuvėlės – po senoviškais stogais. Tačiau viduje mūsų motelis įrengtas moderniai, su visais reikalingais patogumais, yra netgi internetas! Prie namo – iš akmenų suręstas tvartelis, ten laikomas... arklis, jam skirtas ir mažas aptvarėlis, taigi jaučiamės jaukioje kaimiškoje aplinkoje... Papietaujame užieigoje, kuri anksčiau yra buvusi kaimo teismo salė, o savaitegaliams sveidavo jaunimas pasiškoti. Nuotraukos ant sienų primena tuos netolimus laikus. Jos kažkaip prisodrina tą vietą žmonių išgyvento laiko, dalį jo išsileidamas į save tarsi prisijaukinti ją, nors, ko gero, patį save labiausiai... Užsisakome tradicinės airių sriubos – moliuskų žuvenės, o vakare eisime į jūrų gėrybių restoraną – magą viską išragauti, išbandyti, į kitus pasidairyti. Kiemelyje jau skamba airių liaudies muzika – uždeganti, aistringa, o kartu ir subtili...

Dabar jau galime išsiruošti apžiūrėti salos, kuri driekiasi 13 kilometrų į ilgį ir 3 kilometrus į plotį. Visgi pėsčiomis viską apeiti sunkoka, tam galima išsinuomoti dviračius, mikroautobusą ar vežimaitį, traukiamą arklio. Renkamės mikroautobusą, už nedidelį mokesį jis apveža apie visą salą, vairuotojas, sužinojęs, kad esame iš Lietuvos, nuoširdžiai pasakoja, rodo, šio to paklausia ir apie mūsų šalį. Jis – vietinis, čia gyvena ir jo tėvai. Augino jaučius, o jis užsidirba vežiodamas turistus... Į Anguso fortą – labiausiai turistų trokštamą pamatyti objektą – keliaujame pėsčiomis. Kuo aukščiau kopiname, tuo labiau žemė padengta akmenine plokšte. „Lug mėnulio žemėje, – sako bendrakeleivė. – Jei šviestų pilnatis,

viskas spindėtų...“ Sutinku, kad tokios žemės dar nebuvau mačiusi. Kas tas Angusas? Kodėl jo vardu pavadintas fortas? Įvairiuose šaltiniuose rašoma, kad V amžiuje buvęs toks airių karalius, kitur – kad čia gyvenęs didikas. Tai arčiau tiesos. Archeologiniai kasinėjimai liudija, kad žmonės šioje saloje gyveno jau prieš 1500 metų prieš Kristų. Pirmame amžiuje prieš Kristų būta veiklausio laikotarpio: Anguso fortas, kuris sudarytas iš trijų akmeninių ratų – apsauginių sienų – buvo apgyventas jau bronzos amžiuje. Viduje, prie pagrindinės sienos, dar yra išlikę pilioriai – akmenų pylimai-sutvirtinimai. Originalus įėjimas į tą trečiąjį ratą, kuriame, manoma, vykdavo religinės apeigos, užmūrytas, jis buvęs per 50 metrų nuo dabartinio. Įėjimas būdavęs uždaromas mediniais vartais kaip miesto sienos. Vidinė siena – 5 metrų storio ir 6 metrų aukščio. Statybai sunaudota 6500 tonų akmens. Vidiniame rate buvę įrengti kambariai brangenybėms saugoti, kalami ginklai, papuošalai, ritualiniai reikmenys. Fortas tuo metu buvo svarbus ir kaip religinis, ir kaip socialinis centras, vėliau buvo naudojamas gintis nuo vikingų. Šiuo metu šis unikalus statinys saugomas UNESCO. Stovėdamas ant paties Atlanto kranto, šiuo metu jis tarsi saugo salą nuo įsišėlusiu, krantą ardančių bangų...

Vakaras – pasivaikščioti. Per atoslūgį atidengti įlankos akmenys apraukti dumbliais, jūržolėmis, moliuskais. Norisi eiti, eiti, eiti pakrante palei uolas, žiūrėti lyg pakerėtam į tolimas, užsimiršti – nusimesti kasdienybę, net savo metus, būti pačiam sau, be įsipareigojimų „atrodyti“, vien liesti pėdomis, rankomis, akimis šiuos akmenis, šitą kitoniškumą, gerti šitą orą, kvėpuoti šia akimirka, kurioje sutelpa amžinybė su įspaustais istorijos inkluziais, ir minutėlę pajusti čia gyvenusiųjų būti. (Bet per ją išgyvenu savąją – bent trumpam išsineriu iš savojo kiaučio...) Valandėlei prasiveria kitokios buities slėpiniai: šiurkštus airiškos kalbos – lyg netašytų akmenų – artikuliavimas (visiškai nepanašus į anglų gomurį), savyje užkodavęs rūsčią buitį ir monotonišką, nepakeliamai skurdų kraštovaizdį, ir šių žmonių drąsą, salos moterų skausmą, nesulaukus vyro ar sūnaus, ir neįtikėtinai linksma šoki, vingrius kojų žingsnelius, smuiko raudą, atsimušančių į plikus akmenis... Bandau pajusti, iš kur šie žmonės sėmėsi stiprybės ir gyvenimo džiaugsmo, ir netikėtai dingteli, kad visa tai žmogus nešiojasi savyje: siela, kaip tie čiobreliai žiedai, sklaidžiasi ir tarp šių pilkų akmenų, nes ji tarsi sėkla, kurioje duota viskas...

Viena diena, viena naktis Arano saloje, o visko tiek daug: „ilga kaip šimtmečiai diena“ išgyvenimų gelme ir atradimais...

– REGINA JASUKAITIENĖ –

daliai ir virtimui automatu. Mano anonimiškumas minioje gelbsti nuo susvetimėjimo. Kolekcininko užduotis buvo gauti gyvybę pajautą savo širdyje. Kuo jis naudojosi tiksliai pasiekti – nuotraukomis, skulptūrelėmis, meno objektais, citatomis, – nesvarbu, svarbiausia, kad tai pažadindavo vaiko žvilgsnį. Visad mačiau jį bevartantį segtuvus ir knygas, aplankus ir laikraščius, nerimastingai ieškančių atsakymų į visus gyvenimo klausimus. Jo sukaupti daiktai turėjo padaryti mus turtingesnius už *Grand Hotel Excelsior* milijonierius Interlakene – taip vaizdavausi net jau būdamas suaugęs. Kol Bamsės aukcionai¹ tas šventenybes ištraukė į šviesą ir pasakė: „Čia beveik vien šlamštai!“ Godus žvilgsnis, mestas į tėčio daiktus, sudaužė paskutines mano vaikiškas iliuzijas apie mūsų neapsakomus turtus. Nors niekad nebuvau saugomas pinigų ir nujaučiau, kad mums nuolat stinga lėšų ir kad gyvename didelių ekonominių apribojimų šešėlyje dėl tėčio neracionalaus atsisakymo priderinti savo svajones, fantazijas ir projektus prie griežto, į naudą orientuoto ūkinio mąstymo ir vertelgiško etiketo, – iki pat jo mirties gyvenau prabangos iliuzijoj. Nuo pat tada, kai buvau vos kelerių, nuolat girdėjau, kad paveikslai yra neįkainojamai vertingi ir kad po tėčio mirties bus aprūpintos kelios mūsų kartos. Galbūt jo iliuzijų šaknys glūdėjo vaikystėje, praleistoje pasiturimuose vidurinės klasės namuose Malmėje. Jam nėra pavykę nieko sėkmingai parduoti, tačiau jis vis tiek pabrėždavo šitą universalią ekonominę vertę kaip tam tikrą ateities triumfą. Jis laikė ekonomiką savaimę suprantamą nemaloniu dalyku, kuris išniekina tikrąją daiktų vertę, o kai suprato savo klaidą, vis dėlto buvo pasirengęs geriau išverti gausybę pašaipų ir nepatogių situacijų nei pripažinti pinigų viršenybę. Šitai jis tapo didis savo naivumu ir aš atleidžiu jam manąjį paveldėtą nesugebėjimą sėkmingai reikštis ūkio teritorijoje, man netgi patinka, kad jis taip nuosekliai atskurdavo nugarą viskam, kas siejasi su ekonomika, jog dabar aš, jo auklėjimo paveik-

tas, nukreipiu žvilgsnį į žmones šaligatvyje ir taip ryškiai matau neaprepiamus gestų ir išraiškų turtus, kuriais jis ir po savo mirties, per užrašų knygeles, nesiliauja dalijęsis. Ir kad vis dėlto, protestuodamas prieš jo didžiąją kultūros iliuziją, aš laikau garbės reikalu išlaikyti save ir savo šeimą.

Po tėčio laidotuvių išvykau į Stambulą ir važiauvau taksi su artimo bičiulio žmona Asu – ji sumanė man parodyti kavinę, kurioje mėgo lankytis Pierre'as Loti. Asu atsargiai paklausė, kodėl aš toks liūdnas. Papasakojau apie tėčio mirtį, mūsų draugystę, apie tai, kaip ilgai jis sirgo, kaip mes juo rūpinomės, ir pasakiau, kad man jo labai trūksta.

– Net Bosforas manęs nedžiugina.

Kalbėjau apie paskutines jo dienas Strandhemete. Taksi buvo tylu, aš tūnojau gailėdamasis savęs. Staiga pastebėjau, kad ji verkia, romiai, be žodžių, ir niekaip negali liautis. Pajutau padaręs kažką ne taip. Per daug prišnekėjau apie savo liūdesį? Ji romiai žvilgtelėjo į mane.

– Mano tėvai dingo 1986-aisiais. Jiedu buvo universiteto profesoriai. Aš nežinau, kas jiems atsitiko. Buvo tiesiog pašalinti, kažkas juos nužudė.

Į kitą ežero pusę senukas yrė valtėlę. Bosforas plytėjo nurimęs ir švytintis kaip veidrodis, valtės kilis skrodė veidrodinį paviršių žerdamas spalvas.

– Tai, kad likau atkirsta nuo jų mirties, ištūmė mano gyvenimą į tuštumą. Visą atiduočiau už tai, ką išgyvenai, už tavo sielvartą ir artumą.

Vakare einu *Istiklal Caddesi*, didžiąja pėsčiųjų gatve *Be-yoglu* rajone, ir šimtai tūkstančių galvų sykiu sūpuojasi minioje, lyg sklęstų virš žemės, – pasiklydusios sielos vakaro metą. Bičiulis sako, kad po keleto valandų jas visas pakeis antrininkai. Lygiai po poros valandų jie punktualiai užims

mūsų vietas šaligatvyje: *the replacements*, pakaitai. Mintis apie antrininką, kuris žingsniuos čia po manęs, praskaidrina nuotaiką. Tėkmėj pajuntu tęstinumą. Tėčio tikėjimas išsilavinimu ir tobulėjimu nemirė, jis gyvas mūsų ir antrininkų judesiuose, lyg nuoroda, kaip galima pakeisti savąjį „aš“, o taip netgi čia, gatvėje, galima pašokus priimti padavimą ir atmušti kamuoliuką idealiai tiksliai smūgiu aukščiausiam jo skrydžio taške. Įsižiūri į nepažįstamus veidus ir akis. Kiekvienas visu rimtumu išgyvenamas akimirksnis yra lyg vandens tyksnis, sužėrintis savo grožiu ir ūmai pražūvantis bangose. O tavasis momentas, tavasis pasirinkimas, tavasis kojų darbas, tavoji vieta minioje yra anapus galios ir abejingumo. Nuo pasaulio pradžios iki mūsų būta milijardų tokių prasmės akimirksnių, kuriuos kiti sukūrė ir išgyveno, o vėliau mano tėtis visą gyvenimą kaupė juodosiose užrašų knygelėse su užrašais „Spes desperantium“, „Ištaros apie meną“, „Ulfo Hallbergo klausykla“, „La terre est si belle“ ant viršelių. Kai išvydau juodąsias užrašų knygeles, dailiai surikiuotas ant palikto rašomojo stalo, supratau, kad tai paskutinė tėčio dovana man. Mudu tiesiog kalbėsime toliau, tamsoje, anapus mirties ir per ją. Apie viską šioje gražioje ir šurpioje žemėje, kurioje niekas neįsikuria amžinai.

Tai antrininkai man leido pajusti, kad Stambulo estetika ne tik rodo kelią neramioms sieloms, bet ir apmaldė didžiausią sielvartą.

[...]

Vertė Alma Braškytė

¹ Endre Nemesas (1909–1985) – žydų kilmės menininkas siurrealistas, gimė Vengrijoje, nuo 1940 m. gyveno Švedijoje.

² Evgenijus Klenskis (1921–2005) – danų tapytojas, grafikas.

³ Fridod Jensen (Joensen, 1915–1997) – Farerų tapytojas.

⁴ Bamsės aukcionai – antikvarinių daiktų aukcionai Malmėje.

RAMUNĖ BRUNDZAITĖ

saulėgrąžas

jo lūpos man primena
neišlukštentą saulėgrąžą
jų skonis toks pats
sūrokas, mažumėlę aitrus
jos tokios – praviros sėklos geldelės

kai mano liežuvis glosto jo ausį
prisimenu van Goghą ir galvoju
kas būtų
kas būtų, jei krimstelčiau

nenoriu grąžinti jam
kūno
grąžos paliksiu geltonų žiedlapių
ir juodų sėklelių

kas išaugtų pasėjus jo lūpas?

glicinijos

pirmiausia reikėjo įvardinti
suzinoti kaip vadinamos
šitos žydinčios
violetinės

po to prisėsti kavinaitej
jų apraizgytu stogu
viduržemio saulės pavėsy

pasidėti puodelį ant lapo
rašiklį
aptaškyti kava

padėvėtą dviratį už 50 eurų
atremti į tvorelę

mėgstamiausioje aikštėje
grįstoje romėnų
piazza San Giacomo
lyžtelti ledų
tūrpstančių dar neprilietus liežuviu

sekmdieniais kopti ant pilies kalvos
galąsti žvilgsnį į kalnus

rūkui išsiliejus gatvėse
vaizduotis jose savo miestą

kad už kelių tūkstančių kilometrų
po kelių šimtų savaičių

sėdėdama įsalusioje rytų europos
auditorijoje
skaitydama D'Annunzio eilėrašį

prisiminčiau šitą žydėjimą

iš vasaros į rudenį

Kai vasara peržergia rudenį,
Josifas Brodskis pasakoja apie Veneciją,
ir pro pravertą tarp rugpjūčio ir rugsėjo langą
girdisi, kaip mano nakties tamsumo šuo laka
vandenį

lyg mėnulį.
Lėtai, ilgai, po to, girdžiu, nusipurto.
Svarbu nežiūrėti į laikrodį, nematyti,
kiek varganai mažai mažųjų valandų
liko miegui.
Josifai, dar pakalbėk.
Atsikovosiu naktį iš miego
lyg olandai žemę iš jūros.
Laku naktį be saiko, braukiu į šnerves
tamsų jos orą, apsikamšau tyla,
čeža tik pirštų ganomi puslapiai,
ant jų – seilių purslai, palikti
tušinuko liežuviu, švelniai laižančio popierių,
lakančio nuo lapų medžių dulkes.

2011.VIII.31–IX.1

žalsvas sparnas

O virš voronežiško Petro – varnos,
Ir tuopos, ir dangus lyg žalsvas sparnas.

Anna Achmatova

lyg žalsvas sparnas
yra dangus virš Paluknio,
kai visos banaliausios metaforos
prabyla tiesiogiai
tavo pilotuojamo lėktuvėlio sparnams
kabinant dangų lyg
medų

važiuoklė stumteli taką
žybteli pirštų degtukai
braukdami tavo odą
užsiliepsnoja viršūnių kandeliabrai

delfi taip ir parašo:
Spalį Vilniuje pražydo kaštonai

plunksnos

<kovo vienuoliktoji, du tūkstančiai septintieji>

Remiui ir Šamanui

pirmiausia odą apgaubia baltas pūkų sarkofagas
tada kaip pirmoji žolė
kaip plaktukas
pradedą kaltis
plunksnos

kovo 10-ą – keturiasdešimties paukščių
(pagal krikščionis – kankinių) dieną
jie parskrenda,
kalba senoliai

kai mirkau plunksną į rašalą
apie tai rašydama
girdėti tik varnos, sutūpusios ant tujų tvoros

kasnakt dedu galvą ant senos pagalvės,
išsiuvinėtos mamos inicialais,
kartais praplyšta kamšalas
ir po kambarį pasipila balti lyg pienas pienės pūkai

vis sapnuoju, kaip
aklas fleitininkas brenda į upę
šalia žengia samių šamanas
ir kartoja „acid is sweet“

pavasarij aukštiełninka guluos ant žolės
ir žiūriu į plunksninius debes

paukščių metamos
iš žemės kasmet kalasi plunksnos

Upė

levai

sėdim po tiltu
betoninėm plokštėm nusirita nuorūkos, papilū
tavo alų

upei pagirdyti
tegul ir ana apsvaigsta,
tegul paspringsta!
kokia skysta laiko metafora –
neištekanči, amžina tatauiruota paauglė,
išsipaišiusi medžių ornamentais
po tiltu pakibęs metalinis dirizablis – auskaro
burbulėlis po lūpa

pro mus praskuodžia visas nacionalinis parkas:
– žiūrėk, gulbė,
– žiūrėk, pelė,
antys, paprastasis kirstukas, baidarininkai!

ar išeisi šiandien į kiemą?

ateini į mano sapną po dvidešimt metų ir mes einame
į koncertą, nežinau, kas groja, labai daug žmonių,
sunku prasibrauti,

tau jau laikas grįžti,
man jau laikas busti

Ramune, namooo!

po tiltu
gulbė, pelė ir baidarininkai
žiūri į mus

sėdime, geriame alų,
pavydime amžinai paauglei upei

kaip man tave įsirašyti!
kaip nukirpti šitos upės gabalą ir įsirašyti
į kasetę,
kad galėčiau sukti ir sukti ją magnetoloje,
kol juostelė sutrūks

upė
mus pratekės

šitai galvojau per ginsbergo
pristatymą

man atrodo, tebemylėsiu tave,
net kai būsiu su kitais vyrais
ar moterimis,
man atrodo, kad jau niekas
neištrins tavo atvaizdo
iš rytinių pabrinkusių paakių,
neišbrauks vardo
iš nukandžiotų lūpų,
neatims tavo kūno prisilietimo
prisiminimo

man atrodo, būsi tas vyras,
apie kurį dūsaujama senatvėje,
raukšlėtomis rankomis glostant sau riešus,
palaidojus sutuoktinį ar jam snaudžiant šalia –
tam, gerajam,
kurį išsirinksiu

mes buvom jauni, mes tikrai buvom jauni!
galvosiu, liesdama išaugtą odą,
ir stebėsiuos

aš mylėsiu tave ir mylėsiu savo jaunystę

nukirsti migdolą

jo žiedlapiai sninga
į kišenes, į rankoves,
ant rankų, atverstų knygos lapų, ant žiedo
(tokią pačią gegužę jis, nežinodamas dydžio,
matavo mano pirštus)

rausvos migdolo blakstienos
šluosto mano akis

šitas medis – dekoratyvinis,
jis niekada neužmegs vaisių –
sakė kažkada į svečius užsukęs
floros žinovas

šiomet nužydės paskutinįjį kartą,
tėtis prašys, kad nufotografuočiau jį
tarp šitų žiedlapių

nes paskui bus statybos,
nauja pradžia,
todėl teks
nukirsti

šalia krūmo krebžda
kirstukas

●

kaip žiba ant raudonų coca-colos skardinių
saulės atspindžiai
lūpomis spaudžiu vyno rubiną
raudoną šviesoforo šviesą
laiko nėra kartoju nuo tada
kai pamečiau rankinį laikrodį
bet riešas vis tiks

ŠIAURĖS KAMPAS

Laiko iltimis, lapės pėdsakais

Valdemaras Kukulas. Vertybių apžvalgos ratas: žvilgsnis į 2004–2011 m. kultūrinę spaudą.
K.: Kauko laiptai, 2012. 432 p.

„Yra tie, kurių nėra kuo pakeisti“, – knygos pradžioje rašo „Nemuno“ redaktorius Viktoras Rudžianskas. Ne taip seniai Andriaus Jakučiūno „Literatūroje ir mene“ pradėtos rašyti kultūrinės spaudos apžvalgos skaitytojams dažnai primena kritišką Valdemaro Kukulo žvilgsnį į prozos, poezijos publikacijas. Kritikos savitumas svarbus ne mažiau nei tęstinumas, taigi, su nepakeičiamumo teiginiu tenka sutikti. Šiuo atveju turiu omenyje ne veiksmo atlikimą (vieną veiksmo atlikėją pakeisti kitu nėra sudėtinga), bet tai, kaip jis yra atliekamas, kiek aprėpia kritišką žvilgsnį, kokie lingvistiniai modeliai pasitelkiami kaip išraiškos formos. Žinoma, siekiama gali tapti valia išsaugoti būtent kalbėjimo manieros tęstinumą – tokiu atveju tikrai yra tie, kurių nėra kuo pakeisti. Tokį reiškinį vis dėlto norisi vertinti kaip natūralų nuolatinį kismą, o ne kaip nesibaigiančių praradimų virtinės dalį. Tuomet prasmės netenka ir mažai ką tepasakantis vertinimas *geriau, blogiau* – netenka todėl, kad žiūros lauką okupuoja teisingesnis, prasmingesnis *kitaip*.

Kitoniškumo naują neišvengiamai sufleuroja laiko istoriškumas. Prieš devynerius metus stebėtas literatūrinis vyksmas gali būti reikšminga nuoroda į dabarties įvykius, gali tapti pastarųjų pretekstu ar paaiškinimu. Vienoje apžvalgų Kukulas cituoja Vandos Juknaitės interviu, kuriame ji teigia atidaus klausymosi svarbą, mat klausymasis yra reikšmingesnis už kalbėjimą. Vis ištinanti intuityvi klausymosi svarbos pajauta tampa dingstimi pažvelgti į apžvalgas.

Visų pirma, norisi įvertinti titaniškas kultūrinės spaudos apžvalgininko pastangas. Pats Kukulas vienoje iš 2005 m. apžvalgų („Vieškelyje – džipai ir hipiai“, p. 64) skaičiuoja per mėnesį kultūrinės periodikos skaitytojo perskaitytas „knygas“. Pasikliaujant skaičiavimais, vien kultūrinių savitraščių tekstų kiekybė gana išpūdinga – apie penki tūkstančiai mašinraščių puslapių. Be abejo, dabartinė situacija pasikeitusi, ir pasikeitusi veikiausiai mažesnių titaniškų pastangų reikmės link, bet skaičiai vis viena suponuoja pagarbą tam, kuris imasi tokio darbo. Kita vertus, platus kiekybinis diapazonas sukuria kokybinį problemišumą. Rašančių mūsuose tikrai netrūksta, kai kurių vardų (vardų, ne kūrėjų, nes autorius iš teksto dažnai neatpažįstamas, belieka atpažinti vardą) vis naujos publikacijos pasirodo dar nespėjus tinkamai apmąstyti ankstesnių. Kitais atvejais, priešingai, publikacijos tampa vienkartiniais blykstelėjimais, kurie netrukus užgesa. Rašančių netrūksta, kultūrinės periodikos taip pat, tad iš kur tokios raštingos tautos kalbos praradimo pavojus? Viena iš prie-

laidų galėtų būti desperatiškas troškimas kalbėti. Ne susikalbėti ir jau tikrai ne klausytis, tik kalbėti, o kuria kalba, pripažinkim, ne taip ir svarbu. Pastarasis sakiny sėkmingai taptų dar vienu argumentu Kukulo apžvalgose vyraujančiai globalizacijos kritikai, bet šio teksto autorė neturi jokių intencijų palaikyti radikalią prieš globalizaciją nukreiptą mintį, greičiau priešingai. „Vertybių apžvalgos rate“ aiškiai juntamas apžvalgininko idėjinis angažuotumas, kuris, būdamas ne visuomet tinkamai argumentuotas, sukuria veikiausiai emocinės išprovokacijos, o ne racionalaus vertinimo išpūdį. Kritikuojamas „nuskalstamas optimizmas“ reprezentuoja kalbėtojo (nuskalstamo?) pesimizmo poziciją. Tokį kalbėjimą galima pateisinti efektingumu, ne taip jau retai sukuriančiu paveikimo aurą. Deja, ne taip jau retai nutinka ir visiškai priešingai.

Suprantama, toks kalbėjimas svarbus ne (ar bent jau ne vien) dėl retorinių subtilių. Tikroji svarba atsiskleidžia prasmų intertekstualumo fasaduose, kai į literatūrinę apžvalgą ratą patenka kultūriniai, sociologiniai, ekonominiai, politiniai niuansai. Neabejoju, kad yra skaitytojų, kurie pasigenda panašios stilistikos išvalgų. Tik jie ne kuo kitu, o savo buvimu galėtų pasakyti, ar tokio pobūdžio išvalgos išties reikalingos.

Kukulo apžvalgose globalizacijos nereikalingumo liudijimus intensyvuomenia postmodernizmo kritika. Šis vadinamas agresyviu, nuolatos supriešinamas su klasika. Komparatyvistinių argumentų dažniausiai išvengiama, o būtent jie galėtų tapti tokio kalbėjimo ašimi. Kritikuojamas literatūros virsmas pramoga (ar tikrai *virto* ir ar tikrai *pramoga*?) taip pat kelia abejonių. Jeigu ne autoriui būdinga savybė absoliutinti, tikėtina, abejonių kultūrai mažiau. Gal netgi tiek pat mažai, kiek jų atsiranda skaitant prozas, poezijos vertinimus, kurie dažnai peržengia subjektyvios kritikos ribas (žinoma, būtų pernelyg drąsu teigti, kad jos visiškai išvengiama). Taiklūs pastebėjimai dėl turinio ir formos santykio pokyčių, poezijos kaip integralios visumos pamatymas nepamirštant išskirti konkrečių autorių ir nuolatinis publikacijų perprodukcijos vertinimas tampa reikalingu chronologiniu rodikliu.

Chronologiškai stebimas kultūros pasaulio vyksmas, atrodo, per daug nekinta. „RS suvažiavime sėdėjau, žiūrėjau į priešais išsirikivusias galvas ir liūdnei galvojau: jei būčiau kurio nors kultūrinio leidinio redaktorius, kuo galėčiau remtis, ką galėčiau spausdinti? O juk beveik keturi šimtai profesionalų...“ (p. 160, iš 2007 m. rašytos apžvalgos) – štai tokia toji literatūrinio gyvenimo refleksija. Nors... gal kaip tik dėl atkakliai šimtų profesionalų kartojamo „imkit mane ir spausdinkit“ sukasi vertybių apžvalgos ir visi kiti ratai.

Donaldas Kajokas. Lapės gaudymas: eseistinės užsklandėlės. V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013. 160 p.

Šįkart intriga užsimezga vos perskaičius neįprastą žanro įvardijimą. Atsiverčiu „Lapės gaudymą“, nes labai jau knieti *pačiupinėti* tas eseistines užsklandėles. Donaldui Kajokui, atrodo, tai taip pat bent kiek naujas kalbėjimo būdas – debiutavęs kaip poetas, vėliau tapęs romanistu, eseistu, ieškojimus (turbūt derėtų sakyti – *gaudymus*) eseistikos paribuose tęsia negirdėtomis neregėtomis užsklandėlėmis. Kadangi sąmonės srautų intensyvumas neleidžia atsiriboti nuo ankstesnių skaitymo patyrimų, prisimenu Alio Balbieriaus hifus iš „Vaivorykštės ir neandertaliečio“. Kajoko užsklandėlės visai sėkmingai galėtų tapti Balbieriaus hifų ir eseistikos sintezės rezultatu. Netikėtu, fragmentuotu, neįpareigojančiu. Žinoma, jei ne vienas didelis „bet“ – abu autoriai vis dėlto kuria savitai ir šis sugretinimas galėjo įvykti vos dėl kelių stilistinių, idėjinių sąsajų. Pavyzdžiui, dėl tekstuose atsispindinčios Rytų kultūroms artimos pasaulėvokos ar poetinio kalbėjimo neišvengiamybės.

Tačiau „Lapės gaudyme“ kalbama ne tik apie Rytus. Prisimenamas Kantas, Nietzsche (pastarąjį rašytojas prisipažįsta gerbiantis iki tokio laipsnio, kad šis filosofas jam nebereikalingas), nemažai kitų autorių, kurių reikšmingumas skaitytojui veikiausiai priklauso nuo ankstesnių skaitymo patyrimų. Tiesa, filosofai, rašytojai ir kiti eseistinių užsklandėlių herojai prisimenami tik trumpai, vos keletu sakinių. Kartais tokių fragmentuotų blykstelėjimų neužtenka, pasigendu išplėtotų minties figūrų, kurios padėtų nepasiklysti semantikos lauko platumose. Meditatyvus rašymas sukuria galimybę prasminei atverčiai, bet prieiga prie gilesnių teksto klodų ne visada pasiekiamas.

Kajokas tekstinėse meditacijose poetiškai kalba apie poeziją – ji „pakeičia drabužėlius, užsiriša kitą skarelę ir vėl išeina į žmones“ (p. 22), o eilėraščių skaitymą taikliai vadina „pauzės menu“. Galima daryti prielaidą, kad kalbėjimui apie poeziją teksto lakoniškumas tinka taip pat puikiai kaip ir pačiai poezijai, nes šiose užsklandėlėse minties tęstinumo dažniausiai pakanka. Panašiai nutinka su mintijimais apie (kokybe nepasižyminčią) literatūrą – juose knyga, visai kaip eilėraštis, aprenkiama puošniais drabužėliais, literatūrai pasiūnčiama pasaulin „jei ne kaip pranašas, tai bent jau kaip sveikinimo atvirukas“, o pasaulis „dažniausiai gauna uždaruką“ (p. 26). *Homo ludens* išvalgų paveikimą sukuria suvaldyto kalbinio žaismo efektas. Jei šypsni sukelia atviruko-uždaruko nuotykius, nenusišypsoti bus sudėtinga užsukus ir į „nebrangią literatūros plebėjų greito maisto virtuvę“ (p. 29). Alegorinį kalbėjimą keičia lingvistiniai sapnų įprasminimai, kuriems perskaityti galgi visai neprivalu pasitelkti jungiškąjį matymą. Sapnus keičia postmodernizmo kritika, kurios stygius nūdienos kontekstuose, rodos, neįjuntamas. Tiesa, toji kritika nestokoja žaismo, nėra suvaržyta atsinaus kategoriško, tad visai neblogai papildo margą užsklandėlių pasažą.

Margos lapės gaudymas gali būti išsivadavimo iš kalbinio ribotumo simboliu. Tokiu atveju tekstų lakoniškumas, peržengiantis formos ribas, tampa lapės (simbolio) šešėliu. Kartais šešėliuoti puslapiai užpildo tuštumą, kitais kartais *vice versa* – pripildo tuštumos. Galbūt lapę pavyks sugauti tada, kai išsipildžius nebeliks *kartais*.

– AGNĖ ALIJAUSKAITĖ –

TEKSTAI NE TEKSTAI

SĖKMĖS FORMULĖ

Miglės Anušauskaitės komiksas

Fotografas Raimondas Urbakavičius.
Atgimimo kronika 1987–1993. V.: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2013. 368 p.

Lietuvos nacionalinis muziejus išleido Raimondo Urbakavičiaus fotoalbumą „Atgimimo kronika 1987–1993“. Viršelio applanke – žmonių galvų jūra viename iš mitingų. Sakau, kaip įprasta, pagražindama – jūra, nors bespalvė nuotrauka, kuri yra daug gilesnė nei spalvota, ir praėjusio nuo anų įvykių laiko lavina tą jūrą bent mano akyse nevalingai paverčia žeme, žemės grumsteliais, žemės dulkėmis. Kiek žmonių, kuriuos dabar tyrinėju pasiėmusi lupą, jau yra po žeme – ilgai varčiusi albumą galiu tvirtinti, kad Dainuojančią revoliuciją darė ne jauni, o vidutinio amžiaus žmonės. Masinių susibūrimų vietų nuotraukos (taip pat kaip, pavyzdžiui, didžiuliame būryje ant pakylų laiptelių sugalvoję įsiamžinti kokios nors šventės dalyviai) bent man visada daro keistą letarginį spaudimą, nes žmonių galvos ir akys būna nukreiptos į vieną pusę, žiūri į amžinybę, jau beveik ir yra anoji.

Tai kokia ta Atgimimo kronika, slenkanti nebūtin, bet norinti visokiais pavidalais išlikti ir, be abejo, išliksianti, nes „rankraščiai nedega“?

Vėlgi dėl tos „dainuojančios“ – ir šis solidus fotometraštis prasideda nuo „Roko maršo“ 1987-ųjų liepą. Istorinį faktą, kad pirmieji viešai ėmė bruzdėti lietuvių metalistai, jau įsisažmoninome, taip gražiau ir kitiems iš šono atrodo (na, kokiems nors *oranžiniams* ukrainiečiams ar *rožiniams* gruzinams), taip, matyt, ir liks. Nors kiekvienas lietuvis gali turėti savąją Atgimimo pradžią – ir man tas atskaitos taškas yra Adomo Mickevičiaus paminklas visu mėnesiu vėliau (ten buvo su-

sirinkę tik patys drąsiausi fotografai ir tikrai ne metalistai). Kaskart, kai per kokią nors TV laidą pamatau tuos nepaprastus kino kadrus prie Adomo (nežinau, kieno filmuotus) – apima neblankstantis džiugesys: ne tokios jau didelės minios viduryje kamera vos atranda nediduką jauną vyrą baltais marškiniiais – Julius Sasnauskas! – kuris šypsosi ir ramiai atsakinėja jį kamantinėjančiam korespondentui.

Urbakavičiaus fotoalbume (sudarytoja Onutė Butkutė) subtiliai po mitingų ir eitynių išanginės euforijos pereinama prie minorinio Trijų kryžių atkasimo ir ekspedicijos į Igarką su jau josios suklypusiais kryžiais ir barakais (p. 82–93). Panašus teminis blokas įmūrijamas ir vėliau (p. 168–199) – Laptevų jūra, Jakutija, palaikų pervežimo ritualas tarsi jau leidžia tragiškose vietose vaizdą simbolinti, išsvysti ir neutralių, tiesiog peizažinių vaizdų.

Albumė viršų ima masės, o ne galvos – Urbakavičius yra masių poetas. Manau, milžiniškame fotografo archyve yra visi ir visko, bet šiuose rėmeliuose brangi visai atskiro portreto vieta skiriama tik Brazauskui, Landsbergiui, Juozaičiui. Pirmasis turbūt sąmoningai įdedamas pabrėžtinai nuobodus už nuobodžios suvažiavimo tribūnos, o gaila, nes tendencingumas istorinės kronikos nepuošia (p. 204); antrasis iškilmingai atsiverčia albume jaukiuose namuose prie rojalio, ir šitos fotosesijos poetiškos pozos atitolina profesorių nuo nepoetiškų masių (p. 208–209); trečiasis revoliucionierius, žinoma, pats gražiausias, lyg pagimdytas anų laikų virpančio oro, keliantis žaislinę, negrabiai susiūtą tautinę vėliavėlę (p. 33), išstumtas tribūninės masės į avansceną (p. 101).

Yra ir daugybė kitų veidų, pritrauktų objektyvo arčiau ar vos su lupa įžiūrimų.

Visi ir kiekvienas jau ieškojo, ieško, ieškos savęs šitame (ar kitame) albume, ir tai labai žmogiška. Taip, Vingio parke tą rekordinio skaičiaus mitingo dieną buvau ir aš! O albumo gimimo dieną – per paralelinį Urbakavičiaus parodos atidarymą Nacionaliniame muziejuje – stebėjau atėjusį išvaizdųjį Kazimierą Motieką, kuriam, matyt, buvo jau pasufleruota ir jis, laimingas, nužygiavo tiesiai prie savo atvaizdo ant sienos... Mylėti teatrą savyje, o ne save teatre sekasi akimirksnių ar du – vis tiek atsigręži ir pasižiūri, kaipgi tu ten atrodei.

Prisispyrusi asmeniškai sau ieškoju albume grynų „literatūros ir meno“ ingredientų – radau etatinę Tautos poeto vietą visiems laikams užėmusį Bernardą Brazdžionį (p. 163), Vydūną (p. 324), A. J. Greimą (p. 336) ir staiga suvokiau, kad pastarųjų dviejų palaikų perlaidojimo faktas yra maža grandinė, pasirodo, jau tada, 1991 ir 1992 m., sujungusi Lietuvą ir ES. Na, koks knygos montažas, taip ir perskaičiau. Ooo, dievuliu, bet kiek visko dar bus sumontuota iš visokiausių kino ir fotoarchyvų! Atsimenu, studijuodami kritiką VGIK'ė, visi tiesiog *kaifovome* po kelis kartus žiūredami Michailo Romo „Paprastą fašizmą“, stebėdamiesi, kaip galima „be siūlių“, visai į kitą pusę sumontuoti nacistinės Vokietijos archyvų kroniką, kokį didelį kiną galima iš jos padaryti.

Sukant albumo temų vektorių į priešingą pusę, į Rytus, dar iki tų nuobodokų finalinių koplųstulpių, diplomatinį jungčių su Vakaraais, įdėtas dramatiškas Maskvos pučo nuotraukų blokas (p. 300–317) – fotografui Urbakavičiui, kaip „Respublikos“ reporteriui, pasisekė iš vieno jau užvirusio katilo įpulti į kitą, didesnį ir kunkuliuojantį. „Turėjau mėgėjišką veidrodinį fotoaparata su gana silpnu objektyvu, prasta rusiška juosta,

o aplinkui – kolegos fotografai iš garsiausių pasaulio informacinių agentūrų su metro ilgio teleobjektyvais“ (p. 11). Taip, nelygios techninės jėgos, bet Raimondui pavyko, negalėjo nepavykti turint tokią patirtį ir turbūt nujaučiant – karo korespondentui svarbiausia pakliūti į sukurio epicentrą... Galvų jūra Maskvoje nuo mūsų skiriasi tik į viršų iškeltais pergales pirštais; vėlgi dominuoja vidutinio ir vyresnio amžiaus publika (jauni veidai ir pas mus, ir pas juos fiksuojami pomirtinėse nuotraukose – pagerbiant Sausio 13-osios ar pučo aukas – ir čia nieko naujo, didžiausias pavojus sutraukia jauniausius).

Verčiant lapus kur kas labiau nei festivalinės laisvės akimirkomis Vašingtone (p. 232–239) širdis apsidžiaugia toliau einančiomis nuotraukomis Naujosios Vilnios geležinkelio stotyje (p. 240–243) ir pasienyje ties Lazdijų muitine (p. 246–249). Deja, jų nedaug. Nedaug tos snūduriuojančios Lietuvos provincijos (nėra čia, manau, mažai bus ir kituose albumuose tokių miestelių kaip Kaunas, Klaipėda, Druskininkai ir t. t.), visą revoliucijos darymą ji perleido sostinei.

Detalizuojant knygos išpūdžius, įdomu atskirai panagrinėti anų laikų transparantus (*For sale / Democracy, Пpуказам и нажмy – нем*) ar nedrąšias madas, kurias mes taip įnikę peikti ir kažin ko gailėtis – palūkėkime, prais dar, na, 10–20 metų ir galų gale išsvysime save „čia ir dabar“ kokio nors kiškio drąsuolio režisieriaus filme „Revoliucijos priešaušriai“ – ir nepažinsime, mušimės į krūtinę ir sakysime, kad kitokias suknelės ir kelnes dėvėjome, kad išvis buvome kitokie... Kokie? Kaip Urbakavičiaus albume.

– JÜRATĖ VIŠOCKAITĖ –

Be Aiščio, be Brazdžionio...

► Atkelta iš p. 3

„Vabalninke skaitydavau viską, ką rasdavau trijose bibliotekose (mokyklos, vaikų ir rajono). Žinoma, perskaičiau ir daugybę šlamšto, įskaitant Stalino premijos laureatų knygas, kurios ne tik nieko nedavė, bet ir gadino mane kaip žmogų ir kaip literatą.“ O neseniai viename savo interviu „Metams“ Tomas Venclova kalbėjo, kad Salomėjos Nėries „Poema apie Staliną“ ir „Bolševiko kelias“ suviliojo ne taip jau mažai – daugiau, negu esame linkę manyti, – jaunų sielų, tegu ir ne visam laikui. Taip sovietinių rašytojų sukurtas melas keletą dešimtmečių skurdino mokinių ir studentų dvasinį pasaulį, sėjo komunistines bacilas dar jaunose galvelėse. Skaitai vieną, kitą, trečią stalininių laikų poetą, skaitai ir pradedi abejoti, ar juos mamos savo pienu žindė, ar jau nuo lopšio vien Marxo ir Lenino raštų citatom maitino.

Į Ameriką nublokštas jaunutis poetas Algimantas Mackus 1950 metais rašė:

*Didi šviesa mane į žemę šaukia,
šviesa, kur išvedė pasaulin kūdikio verksme:
gimtų namų mažyčio žiburėlio,
nеспėjusio many užgest, liepsna.*

O Lietuvoje beveik niekas net nežinojo, kad už vandenynų atsидūręs aštuoniolikmetis jaunuolis taip gražiai eiliuoja. Bet okupuotos šalies vaikams ir jo eilėraščiai buvo uždrausti ir Lietuvos nepasiekė. O mes, klumpėti pradinukai, tais pačiais metais, kai buvo parašytas šitas eilėraštis, lipom ant scenos, padarytos iš daržinės durų, ir, dairydami į susirinkusius tėvus, nedrąsiai traukėm išmoktą dainele, šlovinančią „didįjį“ vadą:

*Rodo Stalinas mums kelią,
Mylė Stalinas vaikus,
Ačiū Stalinui ir Spaliui –
Mūs gyvenimas puikus.*

Nuo klasės sienos tiesiai į mus žvelgė ir pats „draugas“ Stalinas. Jo žvilgsnio aš prisibijojau ir vengiau. Mat neseniai buvo nuteisė ir išvežė į lagerį du gretimo kaimo vaikus, kurie per vakarėlį Stalino ir Lenino portretams peiliu išbadė akis. O parodomasis teismas vyko pradžios mokyklos patalpose.

Pagal mokyklinę programą aukštesnėse klasėse teko skaityti, nagrinėti ir atmintinai mokyti „Bolševiko kelio“ ištraukas. Tada ir krito į akis poemoje atvirai deklaruojama agresyvi, nukreipta prieš visą žmoniją komunizmo politika:

*Netiesa! – Mes drąsūs kaip ereliai!
Ties bedugnėm, pro žaibų vartus!
Didis kelias! Bolševiko kelias
Aplink žemę keturis kartus!*

*Apsistosim, kai raudonu žiedu
Visa žemė skaisčiai pražydės.
Tegu tautos vieną himną gieda,
Visos tautos – iš vienos širdies.*

Perskaitai šias eilutes ir net pašiurpsti: pačios humaniškiausios ir taikingiausios valstybės planuose – viso pasaulio užkariavimas. Bet dėl tokių „erezijų“ mūsų lakštingalai nė plaukas nuo galvos nenukrito. Netgi atvirksčiai – buvo pamaloninta Stalino premija. O ir pats „draugas“ Stalinas jau seniai planavo suvaryti visos planetos gyventojus po raudonu skaruliu. Ir jau buvo gerai pasirengęs, tik laukė patogaus momento. Deja...

Apie Stalino planus užkariauti pasaulį išgirdau pirmaisiais pokario metais. Apie tai dažnai kalbėdavo į mūsų trobą papolitikuoti ir palošti kortomis susirinkę vyrai. Ir šiandien dar prisimenu tas šnekas: „Jei Hitleris nebūtų užpuolęs rusio, tai po dviejų savaitių Stalinas būtų smogęs Vokietijai ir visai Europai mirtiną smūgį.“ Iš kur mažaraščiai valstiečiai žinojo Stalino planus, nepasidomėjau. Kelis dešimtmečius sklaidžiama melaginga bolševikų propaganda apie šventą Tėvynės karą beveik visiškai ištrynė iš mano galvos anuos žmonių pasakojimus. Ir tik po daugelio metų, skaitydamas buvusio Sovietų Sąjungos šnipų, pasivadinusio Suvorovu,

knygas, vėl prisiminiau anuos tolimus vakarus su žibaline lempa, su tabako dūmais palubėje ir valstiečių šnekomis apie ką tik pražūsusį karą.

Taip ir užaugom, ir subrendom be Aiščio, be Brazdžionio, be Šapokos... ir be Dievo. Sovietų okupuotoje Lietuvoje, kaip ir visoje blogio imperijoje, Dievo nebuvo. Mums, mokiniam, lankyti bažnyčią draudė, o studijų metais į galvą kalė mokslinį ateizmą. Laimė, turėjome partizanų ir tremtinių dainas, iš mamos kraitinės skrynios šventadieniais išsitraukdavom maldaknygę, rožančių. Tos dainos, skambėjusios kaimo laukuose ir vakarėliuose, gaivino sielą, neleido užgesti paskutinei vilties kibirkštei. Dažnai ir dabar vienatvės valandą nuo Švenčiaus ežero krantų atplaukia graudžios dainos posmelis:

*Laikas slinks į amžių tolį,
Rugio grūdas noks ir birs...
Jūsų žygio, laisvės broliai,
Tėviškėlė neužmirš.*

Šitos eilutės, parašytos talentingo poeto ranka, man ir šiandien vienos gražiausių lietuvių poezijoje.

Tais kruvinais ir alkanais metais istorijos mus mokė pamiškėse skambėjusi automatų muzika. Rytais, eidami į mokyklą, bažnytkaimio aikštėje matydavom nudrėbtus partizanus, savo krauju rašiusius Lietuvos istoriją. Aiščio, Brazdžionio, Šapokos ir kitų mūsų rašytojų, gyvenusių ir kūrusių laisvajame pasaulyje, sulaukėme tik Atgimimo metais. Prie jų knygų nusidriekė kilometrines skaitytojų eilės, ir šimtątūkstantiniai tiražai bemat ištirpo. Mes labai skubėjome numalšinti uždraustos literatūros alkį ir tik skaitydami supratome, kaip sovietinė santvarka, išbraukdama iš mokyklų ir universitetų programų geriausius tautos rašytojus, dvasiškai nuskurdino mus, okupuotų kraštų vaikus. Nors ir labai stengėmės, per penkiasdešimt metų sieloje atsivėrusios tuštumos jau nepajėgėme visiškai užpildyti.

– JONAS STALIULIONIS –

Bukčių kilpa

Gariūnų tiltas–Šeštoji Bukta (Titnago g.)–Gariūnai–Jankišės–Žemieji Paneriai–Pakalniškės (6–7 km)

Bukčiai. 2010. Autoriaus nuotrauka

Nuo Gariūnų tilto traukiam į kairįjį Neris krantą. Laipteliais nuo kelio lipam žemyn – tyliai sau, pasišonuodama, pasiraivydama gyvena čia Upė... O tiltai, pasirodo, du, vienas greta kito šokantys nuo vieno kranto į kitą. Įdomus, savitas patilčių gyvenimas: nuolatinis balandžių bildėjimas, kregždžių lizdai, geležinių strypų strypelių, sujungtų pulkais į juos įsikurtusių kniedžių, „papilvė“ – geležinės storiųjų vamzdžių penklinės, neišvengiami upės verpetai, meškertotojų voros pakrantėse, viena kita žuvioko ant kabliuko tvykstelėjusi nuorūka...

Žengiam prieš srovę (kairėje į mūsų pusę nenumaldomai veržiasi Neris): šabakštynai, šiukšlės, pašiūrės, mediniai sandėliukai, tualetukai... Paupės keliuku nuėję apie du šimtus metrų, sukam į dešinę (44-ojo namo pusėn). Tai Titnago gatvė, į ją patekę traukiam kairėn. Senieji vietos gyventojai dar puikiai mena, kad šis kaimelis seniau buvo vadinamas *Šeštąja Bukta*. Kitos penkios *Buktos* buvo anoje Neris pusėje. Titnago absurdu vietovę pavadino pokariu (XX a. antroje pusėje), kai ji buvo prijungta prie Vilniaus. Bet iki šiol tai – kaimelis: siauro žvyrkeliuko pavizgenimas, abipus rąstų – vis namukai su medinėmis kolonėlėmis žemose verandėlose, vienas kitas nedidutis mūrnickas. Tačiau viso to aplinka išskirtinė: vienoje pusėje – puikioji Neris, kitoje, neduok Dieve, čia pat už kelių šimtmetrių – pašėlusis, snio-kiantis, kriokiantis, viltiniai (į turgų gi! į turgų!) į didžiausią Lietuvos laisvąją rinką (ir iš jos neriantis autostrada).

Nuėję apie du šimtus metrų, priartėjam prie didoko kvadratinio baltų plytų pastato. Tai *siurblinė* (šalia gyvenantys sakė, kad po žemėm jos – dar tiek pat). Ji ima iš Neris aušinti skirtą vandenį ir kelia į kalną, į Gariūnų šiluminę elektrinę. Kairėje prie kelio – aukštas geležinis stulpas (žaiabolaidis). Pro jį žemyn šlaitu besiklaipant čiais, žolės gožiamais cementiniais laipteliais lipam prie upės ir prieinam išbetonuotą krantinės aikštelę, po kuria, aišku, galingi filtrai, vamzdynai. Bet tematom verpetuojančiai, amžinai vienkryptę Upė...

Cementine krantine tęsiam kelionę paupiu. Dešinėje, šlaite – „Židynas“, jauki vietelė pobūviams. Betono krantinės gale baigiasi kaimelis. Jo pakraštyje – medinis kryžius (kaip ir turi būti kaime). Aukštas, tikras dzūkiškas. Kryžmų vidury – mėlynas Marijos su kūdikiu paveikslėlis, plastikiniu maišeliu apgaubtas, virvute apjuostas, po juo užrašas „Bažniasza ucieczka!“ (Marijos kultas Vilniaus apylinkėse iki šiol įstabiai gajus.) Virš kryžiaus – galingi elektros lobi Vilniui nešančių aukštos įtampos laidų šuoliai per Upę, šalia pailgas žalias salos liežuvis. Visko šitame kaimelyje, suspaustame, sakytum, tarp kultūros ir natūros, tirsta. Anapus – Bukčiai su pulku *bukų* (upės įlanų, posūkių). Tokį pavadinimą, numerius, pasak vietinio pašnekovo, davė sielininkai, maždaug iki 1957 m. pro čia plukdę sielius gal į Grigiškių popieriaus kombinatą, gal ir dar toliau.

Nuo kryžiaus traukiam paupio asfaltkeliu. Už trijų šimtų metrų šlaite išvystam pulko stulpų šokį ir dvi elektros perdavimo linijas, kopiančias į kalną. Prieky, krūmuose, boluoja plytų pastatėlis, sena transformatorinė. Ant užrūdijusių jos durų vos įskaitomi užrašai „Opasno dla žizni“, o aplinkui labai šaunus šiukšlynas! (Šiukšlinkim, sakau, broliai, šiukšlinkim stropiai ir rūpestingai, nes kaipgi kitaip, jei vis dar kur nors yra nuošali neprišerkšta vietelė! Ir tegu galuojasi ta gamta, kol ir patys su ja nusmurgsim, nusigaluosim!)

Pro stulpus sukam į šlaitelį. Nuo kalno atšvytuliuoja upe-liuko gandas. Pagal jo malonų šviesavimą, tylų gurguliavimą kylam į kalną. Besisunkiantys iš po žemių akmenų vandens, per tūkstantmečius bėgdami žemyn, ramiai pasimurmėdami, pasirodo, ir išarė čia įspūdingą įgriovą, galingus šlaitus, sukūrė vadinamąjį mokslininkų žodžiais, *sifozinį cirka*... Į viršų, į viršų pagal upelį! Atkakliai, išsvermingai teks paėjėti – šabakštynais, asiūklėnais, vietomis vandens primirkusia žeme. Tikslas – prieiti to *cirko* sukūrėją šaltinį. Stebuklai čia! Taip nedaug tenejoms, o, atrodo, jau toli, aukštai, giliai esam ir viską pasaulyje pamiršę. Truputį net baugoka... Pailsėję, atgavę kvapą, kopiam vis aukšty... Štai

ir jis, šaltinėlis, groja sau, groja. Visa žemė čia juo besisunkianti. Esam vidur didžiulės kalvos, aukščiausios (85 m) iš visų, esančių Neris pakrantėse. O kiek žemių per amžius šis šaltiniūkštis išplovė, nuplukdė žemyn, į dvi puses meistriškai padalindamas buvusį vientisą kalną! Vėl kopiam. Sunku, tačiau kai užkopsim, kai pagaliau pasieksim viršūnę, atlygis bus labai daug – erdvės, ūmai atsiverusios prieš šviešius, nustebusius veidus. Atsiveria *Bukčių kilpa* ir beveik viso Vilniaus reginys. Kairėje pašlaitėje – spalvingi *Jočionių* mūrnickai, elektrinės statiniai, geležiniai stulpų šakočiai, didžiulės baltai blizgančios cisternos, įžymiojo turgaus karalystė, dešiniau – mūsų „ištyrinėti“ tiltai, Lazdynai su Televizijos bokšto adata, pušynai pušynai, panardinę Šeškine, Karoliniškės, Fabijoniškės, vien viršutiniai didžiųjų pastatų aukštai iš jų bekyšo. Sakoma, kad pasaulyje nėra kitos tokios valstybės sostinės, šitaip sodriai skendinčios pušnyuose. Ir net su visu pušų parku centre! Dešiniau už Neris – kaip ant delno *Bukčiai*. Viskas čia, ir ta žalčiukė Neris, nugrimzdę į vieną didžiulį pušyną, žalių vilnų patalą. (Ak, gal va dėl ko Vilnius būtent taip vadinamas – miestas, įmurkdytas į *vilnijančias vilnas*!) Dešinėje – šlovingųjų *Žemųjų Panerių* fabrikai, gamyklos, jų vamzdynai, žarnynai, kaminai kaminukai, pastatai pastačiukai – vienas prie kito, vienas šalia kito; atrodo, nė žirnis, iš dangaus iškritęs, jau nebetilptų. Bet ir ten viskas pušyno pašonėje. Platesnio, erdvesnio nei nuo šio kalno reginio į Vilnių dar nebuvom patyrę!..

Keliaujam toliau, nes tenejoms vos kilometrėli. (Tik gal kelionės ir gyvenime svarbiau ne kiek nueita, o kiek pasieki-ta?) Pro buvusios slidininkų trasos įrenginių liekanas žengiam tolyn nuo šlaito. Galim užsukti į kairėje vaiskrūmiuose paskendusį seną kaimelį Gariūnus. Tokį pavadinimą, pasak vietinių, jam davė mūsų aplankytas šaltinėlis, jo gyvybingasis vanduo, nuo kurio dažnai, ypač atvėsus orams, kyla garai. Iš kaimelio siūlau grįžti, sukti kairėn, traukti automobilių turgaus pusėn. Kaimo pakraštį ir čia, kaip dera, stūkso medinis kryžius, pro jį vizgena žvyrkeliūkštis. Juo nuo kryžiaus nuėję apie du šimtus metrų iki kryžkelės su kitu lauko keliu, sukam kairėn. Kaimas atsiduria kairėje, o turgus – *po ciesziai* (juk šiaurės Dzūkijoje esam!). Kaimelis neauga, nes čia labai giliai vanduo. Prieš akis plyti buvę karjerai, iš kurių sėdamas žvyrą bene visą tarybmetį statėsi Vilnius. Tuose karjeruose dabar, matykite, dosniai atsiveriant šlovingųjų turginių Gariūnų skruzdėlyno didybė! (Bet pavadinimą jai suteikė ne kas kitas, tik šit kairėje kūpsančio kaimeliūkščio vos viena ulytytė ir už jos šlaite aplankytojo šaltiniūkščio garai...)

Kryžkelėj vėl sukam kairėn, prieinam pietinį kaimo pakraštį. O ten du keliai: vienas – gatvės tęsinys, kitas (juo atėjom) – kertantis jį ir truputį linkstantis dešinėn, į mišką. Juo ir traukiam... Ramus ėjimas miško keliuku iki pirmojo išsišakojimo. Ten vėl sukam kairėn. Šalia atsiveria grėsmingi skardžiai. Einam jų viršumi. Keliukas siaurėja ir visai dingsta, vienintelis kelrodis lieka tie skardžiai kairėje. Apačioje – miesto ošimas, kriokimas. Nejučia atsiduriam ant nedidelės pailgos keteros – ten krūmynai, šabakštynai, šernų išknaisiota. Kai ketera baigiasi, traukiam pagal kairįjį skardį (nesileisdami žemyn) ir patenkam į keliuką. Jis netrukus išsišakojia, reikia eiti kairiaja jo atšaka ir stengtis nenutolti nuo skardžių.

Priėję miško kelių kryžkelę, sukam statmenai kairėn. Iš abiejų pusių spaudžiami šlaitų, neriam miesto gaudesio link... Čia būta reikšmingo kelio – grįstas, griovių įremintas, jis vedė, aišku, iš Jankiškių (kur dabar einam), Panerių (Vilniaus) į Gariūnus (iš kur ateinam) ir toliau – į Kauno plentą. Nuo Gariūnų kaimo galėjom eiti vien šiuo keliuku, išskom įvairumo dėlei, kad geriau pažintume skardžius, o svarbiausia, jei pasiseks, kad prieš nusileisdami atrastume net du vos prieš keletą metų archeologų ten aptiktus, atpažintus piliakalnius! Jų vietą padėjo nustatyti ten augantys lapuočiai.

Nusileidę pakalnėn, patenkam į patį buvusio tarybinio fabrikinio, po Atgimimo (po 1991 m.) virtusio prekybininkų sandėlynu, tirštimą... Skardžiuku smuktelėje žemyn, vėl atsiduriam... Titnago gatvėje, įsismelkusioje į Jankiškių kaimelį. (Vilniaus kraštui lenkėjant Jonai virto, aišku, ne kuo kitu kaip Jankom, Janais...) Žengiam Neris pusėn pro užrašą Titnago g. 19, pagal dešinėje pusėje stypsiančią mūro tvorą, už kurios įsikūrusi prekybos įmonė „Vilsota“ (gal liudijanti, kad ir mūsų dienomis prekybininkams Vilniuje sotu). Kairėje, už naujų prekybinių pastatų, mėtosi keli užsilikę, į žemę įaugę mediniai senųjų Jankiškių nameliūkščiai. Vienas iš tokių atkakliai laikosi ir dešinėje, lyg replėm iš visų pusių suspaustas galinga tvora.

Prieinam spygliuotų vielų užtvaras aplink vandenvietę. Toliau žengiam tarp jų paliktu tarpu. Labas, Upe! Susitikom vėl. Gražu, vaizdinga, visada gera šalia Tavęs... Aplinkui pjeivos, bet akivaizdu, kad kadaise čia būta reikšmingos vie-

tos – prieplaukos, kelto per Nerį tiesiai į Bukčius. Dar drykus cemento liekanos, dar abipus buvusio kelio žymu pylimėliai, anoje pakrantėje tarp krūmokšnių kyšo cementiniai luitai... Puiku, erdvi čia, norisi atsipūsti, lengvo oro įkvėpt.

Jei po to nebeliks noro žygiuoti toliau, grįžus iki Titnago gatvės troleibusu galima riedėti namo. Bet galima ryžtis (tai bus labai įspūdinga!) brautis prieš srovę pakrante – žvejų klampynėm, šabakštynais, krūmynais, išsvartom, skardžiukais iki Pakalniškių. Per visa tai perklampoję, pranirę, pasi-jusit, užtikrinu, lyg naujai gimę.

Taigi – ir vėl pakrante. Ogi tos mūsų Neris nuolatinis veržlumas, sukinėjimasis (gražuolė gi, matai, prieš savo pačios veidrodėlį!). Stebuklingai grakšti, žavi ir itin paslaptin-ga! Šviesaus atminimo Neris regioninio parko kultūrologė Ida Stankevičiūtė, archeologas Vyktintas Vaitkevičius jos pavadinimo paslaptį yra aiškinę ir mitologiniu požiūriu. Pasi-rodod, dvivardiję *Neris ir Vilija* nesama prieštaravimo: keltų kalba (juk prieš tūkstantmečius mes, baltai, buvom kaimynai su jais) *Nera* – mitinio keliautojo į pomirtinę karalystę vardas. Gudijoje prie šios upės ištakų gyvenantys vyresnieji žmonės ir dabar ją pavadina *Vellia, Velija* (akivaizdu, kad tai susiję su vėlėmis, jų kultu). Neryje kadaise, matyt, ir lai-dota... Ir plaukė gal tada mirusiųjų vėlės, kaip joms dera, į vakarus, kur pagal baltų tikėjimus esanti jų karalystė, kur jas glaudė šventasis Nemunas (keltiškai *nem* – šventas!). Stebuklų, paslaptių kupina ta Neris! Neįmintų, viliojančių... Jos pakrante besismelkdami, dešinėje būsim nuolat užspeis-ti gamybinių pastatų, užklojusių, lyg skruzdėlės apnikusių Žemuosius Panerius. Kai Savanorių gatvė visiškai priartės prie upės ir pro krūmus ant aukšto pastato pasimatys plasti-kinių dirbinių gamyklos užrašas „Vilniaus vingis“, priekyje vanduo vikstelės į kairę, o mūsų pakrantėje sukunkuliuos rė-vytė, virš galvos per Nerį šokinės aukštosios įtampos laidų penklinės... Ateis metas sukti į dešinę, nutolti nuo upės, kilti skardžiuku į viršų, į miestą. O skardžiuke žymu akmeniniai sutvirtinimai, nes XX a. viduryje (pokariu) buvusieji žemi vaizdingi Panerių slėniai buvo dirbtinai aukštinami (vieto-mis, sakoma, net apie devynis metrus), užstatyti gamyklo-mis. Kaimeliai, šimtmečius čia nuošaliai glaudęsi, išnyko: liko tik Pakalniškių stotelės pavadinimas (dėkui ir už tai), Riovonių gatvė (ten nuo šlaitų esą žliaugiantys polaidžio ir kitokie vandenys išgraužė didžiausius griovius, revus). O va Šeštosios Buktos, iš kur ateinam, – nė vardo neliko. Galėjo gi Vilniaus savivaldybės valdininkai, už tai atsakingi, ir vi-suomeniniai specialistai iš Pavadinimų suteikimo komisijos ir bent Buktos pavadinimą palikti. Tai liudytų vietovės savi-tumą, išskirtinumą... Eit... Nuėjom ne tik paslaptių, puikiau-sių vaizdų, bet ir žaidžų kupiną Neris paupio ruožą.

Visa Savanorių gatvė dabar pastirusi aukštais gamybiniais pastatais. Priekyje – Vilniaus antrosios šiluminės elektrinės sienos, kaminai, vamzdynų žarnos (prie jų, beje, dar yra po leisgyvėmis tuopomis stebuklingai išlikusio senojo kelio, vedusio į Kauną, Trakus, atraiža). Visiškai kitokį reginį šiose vietose matė Neris tyrinėtojas dvarininkas Konstantinas Tiškevičius, XIX a. viduryje plaukęs į šią pusę nuo miesto: „Už Vingio, kairiajame krante, baigiasi kalvos ir miškai, o plytinti tolyn plokštuma atveria gražų vaizdą į tolimesnius miškus, kuriais yra apaugęs Panerių kalnų ruožas. Tą lygu-mą kerta senasis pašto plentas, greta juoda medinė smuklė ir prisišlieję prie jos maži trobesiai, labai ryškūs smėlėtoje tos vietos platybėje... Pirmajame vingyje iš vandens kyšo dide-lis piramidinis akmuo, sielininkų kažkodėl vadinamas Išdi-ninko Sūnum. Nuplaukėme dar du nedidelius vingius Nerimi ir atsidadūrėme jau prie Vilniaus vyskupų dvarelio, lietuviškai vadinamo Paneriais... Anava, priešais mūsų poilsio vietą, už upės, prie vyskupų dvarelio, buvo senų liepų altana, kurios paunksnėje 1643 m. Vilniaus kapitula priėmė į Vilnių atva-žiuojantį savo karalių Vladislovą IV...“ (ištrauka iš jo knygos „Neris ir jos krantai“). Kokie ženklai beišlikę iš tų laikų?! Viskas išrausta, užklota betonu... Skurdžiausia vietovė, sa-kau, gal yra ne ta, kuri stokoja duonos, bet iš kurios ištrinti jos istorijos savitumo, išskirtinumo, tapatumo ženklai... Kur-gi tas čia buvęs dvarelis, kur čia tos karaliaus pėdos, kur toji senų liepų altana? Kur tas piramidinis akmuo ir kodėl jis vadintas Išdininko Sūnum... Ir gal kitiems bekeliaujant ky-lantis klausimas – kodėl mums visa tai reikia žinoti, pažinti, išgyventi? Na, reikia, esam žmonės iš Lietuvos. Ir pirmiau-sia derėtų būti savojo krašto, tik tada – pasaulio žmonėmis. Gal kam bent šiuos užrašus paskaičius kilo noras sugrįžti į namus?

– LIUDVIKAS GIEDRAITIS –

41 sentencija apie draugus ir draugystę

Daugybė draugysčių – ilgų, ištikimų ir pasiaukojamų – pradžioje rėmėsi ne tvirtesniu pagrindu kaip geras žodis.
Frederic W. Faber

Draugystei nereikia žodžių; ji – vienvė, pagimdyta vienišumo kančios.
Dag Hammarskjöld

Verčiau apsupk save draugais nei tvora.
Čekų patarlė

Kad susirastum draugą, turi užmerkti vieną akį. Kad jį išlaikytum – abi.
Norman Douglas

Jei turėčiau pasirinkti – išduoti tėvynę ar draugą, vi-liuosi, man užtektų drąsos išduoti tėvynę.
E. M. Forster

Kai vienas draugas prausia kitą, abu tampa švarūs.
Olandų patarlė

Mažai draugų turintis žmogus nėra iki galo atsiskleidęs. Ištiesi jo prigimties klodai būna įkalinti ir niekad neišsireikšti. Pats žmogus neįstengia jų išlaisvinti, nė nutuokia apie juos. Vien tik draugai gali jį pažadinti atsiverti.
Randolph Bourke

Draugas – tai poema.
Persų patarlė

Draugystė yra menas, bet tik labai nedaug žmonių gimsta su jos dovana.
Kathleen Norris

Kad pažintumei kitą, kaip ir siekiant bet kokios meistrystės, reikia laiko ir tam tikros vidinės stiprybės.
Sherwood Anderson

Draugo poreikis neabejotinai tiesiogiai susijęs su išpažinties poreikiu.
Dr. Wilhelm Stekkel

Tai išimtinė draugystės teisė – taukšti nesąmones ir būti priimamam pagarbiai.
Charles Lamb

Ko gero, daugiausia džiaugsmo teikia tos draugystės, kuriose esama daug sutarimo, daug ginčų ir dar daugiau – asmeninio prielankumo.
George Eliot

Mano įsitikinimu, visų draugysčių pagrindas – seksualinis.
Jean Cocteau

Kiekvienas vyras turėtų susidraugauti su vienuole ir su kekše ir kalbėdamasis su jomis pamiršti, kuri iš jų kuri.
Brendan F. Behan

Vyro sėkmė su moterimi paprastai nenužlugina net geriausių jo draugų.
Madame de Staël

Graži žmona, senas vyras – gausybė draugų.
Bulgarų patarlė

Jei tik galėtum susibičiuliuoti su moterimi, – kas per malonumas! – koks slaptinas ir asmenišką tas savitarpio ryšys, palyginti su ryšiais su vyrais.
Virginia Woolf

Žinoma, kad platoniška draugystė įmanoma – bet tik tarp vyro ir žmonos.
Anonimas

Iš visų intelektualinių draugysčių nėra gražesnių už tas, kurios sieja pagyvenusius brandžius vyrus su jų jaunesniais mokslo, literatūros ir meno broliais. Būtent šiomis asmeninėmis draugystėmis, – kur kas labiau nei vieša veikla, – svarios minties ir didžiųjų darbų tradicija palaikoma per amžius.
Philip G. Hamerton

Žmogus supanašėja su tais, kurių draugiją mėgsta.
Indų patarlė

Geras draugas akimirksniu pasakys, kas tau yra. Bet pasakęs gali nebeatrodyti toks geras draugas.
Arthur Brisbane

Draugystė labai ilgai neatlaikys gausybės gerų patarimų krūvio.
Robert Lynd

Draugystė – medus, bet neišlaižyk jo viso.
Marokiečių patarlė

Lengviau draugus aplankyti, nei su jais gyventi.
Kinų patarlė

Draugystės saitai, kad ir kokie lengvi, sutrūkinėja nuo nuolatinio artimo kontakto trinties.
Walter Scott

Aš negaliu viso savo draugiškumo skirti kuriam nors vienam draugui, nes nė vienas iš jų nėra visapusis. Vaisiai juose migloto panašumo, reikšmingesnių santykių aidų.
Anaïs Nin

Tai turėtų būti asmeninio ritualo dalis – kasdieną skirti ketvirtį valandos mūsų draugų gerųjų savybių išvardijimui. Kai nesame aktyvūs, tingiai apsisostame ties trūkumais, netgi tu, kuriuos labiausiai mylime.
Mark Rutherford

Niekas taip nepakeičia nuomonės apie draugą kaip sėkmė – tavo ar jo.
Franklin P. Jones

Nelinkėk draugams daug laimės, jei nenori jų netekti.
Baltasar Gracián

Jei du draugai prašo tave išspręsti ginčą, nesutik, nes vieno iš jų neteksi; ir atvirščiai: jei su tuo pačiu prašymu į tave kreipiasi du nepažįstami žmonės, sutik, nes vieną draugą pelnysi.
Šv. Augustinas

Išskaičiavimas – draugystės pabaiga.
Airių patarlė

Nė vienas nėra toks turtingas, kad galėtų švaistyti draugus.
Turkų patarlė

Draugystės atlygis – ji pati. Besiviliantis kažko kitko nesuvokia, kas yra tikra draugystė.
Šv. Aelredas iš Rivo

Draugai, pasiryžę atiduoti viską, kai mums nieko nereikia, primena pušis, kurios teikia pavėšį žiemą.
J. Petit-Senn

Kiek nedaug draugų namų, kuriuos pasirinktumei susirgęs.
Samuel Johnson

Kai mūsų draugai gyvi, matome, kokių gerų savybių jie stokoja; kai mirę – tik jas ir prisimename.
J. Petit-Senn

Draugų nustojame per dažnai arba per retai juos lankydami.
Škotų patarlė

Žmogų, netekusį gimdytojo, vadiname našlaičiu; našliu – vyrą, nustojusį žmonos. O kaip vadiname patyrusį tą neišmatuojamą draugo netekties liūdesį? Čia visos kalbos bejėgiškai priekanda liežuvį.
Joseph Roux

Jei stebuklingai įgytume galios skaityti kits kito mintis, pirmasis jos sukeltas padarinys būtų visų draugysčių nutraukimas.
Bertrand Russell

Apvylusius draugus visados pakeičia nauji, kurie pasirodo sunkiausiomis akimirkomis ir iš pačios netikėčiausios aplinkos.
Henry Miller

Iš: *The Macmillan Treasury of Relevant Quotations*. London & Basingstoke: The Macmillan Press Ltd, 1980 (sud. Edward F. Murphy)
Atrinko ir vertė **Andrius Patiomkinas**

Mieli šatėniečiai!

Mūsų savaitraštį Lietuvos paštuose arba internetu *prenumerata.post.lt* galima užsiprenumeruoti nuo bet kurio mėnesio. Svarbiausia spėti iki einamojo mėnesio 22 d. Mėnesio prenumeratos kaina – 7,75 Lt. Mūsų indeksas 0109. Metų prenumerata į užsienį kainuoja 290 Lt, 85 eurus arba 110 JAV dolerių. Užsienyje gyvenantys skaitytojai gali užsisakyti per įgaliotus asmenis redakcijoje, atsiųsti čekį redakcijos adresu VŠĮ „Šiaurės Atėnų fondas“, Mėsinių g. 4, 01133, Vilnius, arba pinigų pervesti į sąskaitą banke „Swedbank“ LT36 7300 0100 0000 7071.

„Šiaurės Atėnus“ jau ketvirtadienio pavakare galima rasti Vilniaus knygynuose „Mint Vinetu“ ir „Akademinė knyga“.

Basanavičiaus gatvė

ŠIAURĖS KATINAI

– Eto vy prochodili?
– Net, eto my projezzali...

Iš mokytojų pokalbio

Kuri gatvė ilgiausia Lietuvoje? Daugelis teigia, kad tai Savanorių prospektas. Jis prasideda Vilniuje ir baigiasi Kaune. Bet teisūs ir tie, kurie sako, kad ilgiausia gatvė Lietuvoje – Jono Basanavičiaus. Ši prasideda Vilniuje ir baigiasi Palangoje...

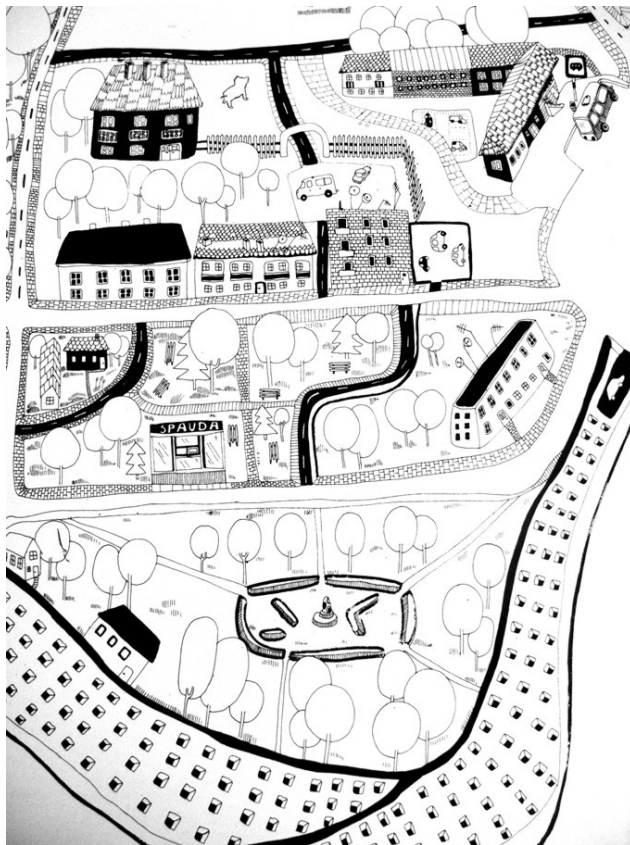
Taigi, vieną gražią pavasario dieną jūs susiruošėte į kelionę Basanavičiaus gatve ir pradėsite ją Trakų ir Pylimo gatvės sankryžoje, kur kadaise buvo vieni iš miesto vartų – iš čia vedė kelias į Trakus. XIX a. pradžioje vartus ties gynybine miesto siena caro valdžia pradėjo griauti ir pribaižė taip, kad net žymės neliko. Čia ir prasideda Jono Basanavičiaus gatvė – legendinė Pohulianka. Galite pradėti savo kelionę nuo kelionių agentūros „Alfaturas“ – tuomet jums prireiks gero kelionių vadovo, bet, jeigu norite, galite ją pradėti ir kitoje gatvės pusėje – ten įsikūrusios kelios parduotuvės. „Casa Lana“ siūlų pasaulis (lietuviška avalynė įsikūrusi kitoje pastato pusėje), „Lietuviškas trikotažas“ ir „Gina Laura“ – itališka parduotuvė, kur, tikiuosi, jums pavyks įsigyti ką nors itališko – „Dolce & Gabbana“ suknelę, pėdkelnes ar lūpdažį...

Kitoje gatvės pusėje kažkada buvo knygynas. Dabar jo ten nė kvapo. Anuomet, savo jaunystėje, ten nusipirkau pirmąjį Camus, pirmąjį Nabokovą pavadinimu „Karalius, dama, valetas“ ir Liūnę Sutemą...

Kildamas gatve aukštyn jūs lengvai rasite du restoranus – kinišką „Tian Fu“ ir „Čingischaną“, kuris yra tiesiai prieš Labai Aukštą Valstybinę Įstaigą. Ar tai užuomina, aš nežinau...

Taigi, dešinėje gatvės pusėje įsikūrusi Labai Aukšta Valstybinė Įstaiga, arba LAVI (čia beveik prancūziškai). Su kalašnikovu ten neikite. Jeigu sumanėte ten apsilankyti ir keliausite nuo stoties pusės, prieš tai užėikite į ūkinių prekių parduotuvę Vingrių gatvėje ir apsirūpinkite ten būtiniausiomis prekėmis – nusipirkite santechnikos įrankių dėžę, plaktuką ir keturias colines vinis arba gerą skalbinių virvę, ant kurios patogu pasikarti. Pravers. Tuomet jau galite drąsiai ten eiti, jei norite pasijusti žemės dulke ir būti staigiai „nukabintas“ nuo dangaus. Ten užėjęs nieko neprašykite, nes vis vien nieko negausite, net jeigu būtumėt paties Jono Basanavičiaus artimiausias giminaitis. Nebent – laimėjote „Vikingų loto“ aukso puodą...

Kadangi, kaip supratau, jūs aukso puodo dar nelaimėjote ir Labai Aukštoje Valstybinėje Įstaigoje nieko nepėšėte, išėjęs iš jos, jūs galite ramiai kulniuoti gatve aukštyn. Prieisite Savicko dailės galeriją, greta jos, ant kampo, įsikūrusi parduotuvė „New man style. Frakai ir smokin-gai“. Jeigu jaučiatės šiuolaikinis vyras – tai kaip tik jums. Jeigu esate jaunas, tai jūs nežinote, kad čia kadaise buvo kavinė „Lyra“, o kitoje gatvės pusėje „Užkandinė“, dar viena užkandinė buvo aukštėliau – prie rusų cerkvės, kur dabar įsikūrusi kavinė skambiu pavadinimu „Na Pohulianke“. Tai tiek tos Pohuliankos šiandien. Anuomet, mano jaunystėje, kai dažniausiai gyvenau Pohuliankoje, tose užkandinėse prekiaudavo dešrelėmis ir kava. Tiesa, šunys tų dešrelių nešdavo, nes mėsos jose nebūdavo. Prie kavos ir armėniško konjako (alumi čia niekas neprekiaudavo) užkandos galėdavote gauti kokį raugintą agurką. Trys žvaigždutės ir agurkas. Prabanga... bet tiek to, nebevarginsiu jūsų savo jaunystės sentimentais. Galite ramiai tęsti savo kelionę. Jūs dabar stovite ant gatvės kampo, kur aš jus buvau palikusi, tiesiai priešais seną teatro pastatą, kurio skverelyje žvirblius ir balandžius medžioja nušiurusios išprotėjusios katės...

Aistės Papartytės piešinys

„Teatr na Pohulianke“ – taip jis kažkada vadinosi, šitas senukas, kuriam dabar jau šimtas metų. Pastatė jį lenkai, bet lietuviams buvo pavykę trumpam jį „okupuoti“ ir net paskelbti jame savo Nepriklausomybę. Man asmeniškai šis teatras labiausiai patiko tada, kai čia buvo Opera. Tiesa, gėda prisipažinti, tai buvo taip seniai, kai aš buvau labai maža, tuomet čia dainavo Elena Čiudakova. Sako, čia kažkada vaidino Vera Komisarževskaja. Kas žino, galbūt čia ir patekėjo jos žvaigždė. Ne Aušrinė, žinoma...

Tenai su kalašnikovu taip pat neikite. Neikite nė su jokiais pasiūlymais ar prašymais, nes pasijusite kaip tas bronzinis berniukas kitapus gatvės, ant kampo. Tiesa, jį pastatė neseniai, tą liesą bronzinį berniuką su guminiu basonu rankoje, ilgesingai žvelgiantį į dangų ir besišaukiantį Dievo teisingumo... Sako, kad tai – Romainas Gary, kuris Vilniuje gyveno seniai seniai ir seniai iš jo išvažiavo. Liesas berniukas viščiuko blauzdelėmis...

– Man šitų vištų šlaunelių, – sako pusamžis barzdotas vyriškis žyvro spalvos marškinėliais „Maximos“ pardavėjai.

Pardavėja nesirinkdama deda šlauneles į plastikinį indelį.

– Štai šitą, šitą ir šitą, – vyriškis rodo pirštu į šlauneles vitrineje.

– Koks jums skirtumas? – klausia išsiveidusi pardavėja.

– Kad šitos – labai sublogusios, – prieštaruoja vyriškis. „Maximos“ rojuje visada galite rasti ir nusipirkti visko, ko jums reikia, arba to, ko jums visiškai nereikia. Tiesa, Pohuliankoje „Maximos“ dar neatidarė, bet yra viltis, kad atidarys. Viltis visuomet yra...

Bet tęskite savo kelionę. Praėjęs namą *sub rosa* ir namą, kuriame kadaise gyveno Romainas Gary, kitoje gatvės pusėje pamatysite Santuokų rūmus. Jie visuomet ten buvo, kiek pamenu, ir visuomet – aukščiau teatro ir Labai Aukštos Valstybinės Įstaigos. Keista, tiesa? Santuokų rūmai – šalia rusų cerkvės. Savaitgaliais čia pilna baltų limuzinų, lyg ledo lyčių per ledonešį Neryje. Ak, geras filmas tas „Titanikas“... Štai jūs matote, kaip atsidaro vie-

no limuzino durelės ir iš jo išlipa jaunavedys – du kubiniai metrai raumenų masės, aptemptos angliška vilna. Toks gali pretenduoti ne tik į svajonių vyriškio, jaunikio, bet ir į milžino Henko titulą. Kubas – tobiliausia nūdienos forma. Pablo Picasso – genijus, pralenkęs savo laiką. Du kubiniai metrai raumenų masės, dešimt kubinių metrų vandens, trys kubiniai metrai dujų... Matyt, Picasso pradėjo tapyti krizės laikotarpiu... Bet iš muziejaus kažkodėl pavogė Edvardo Muncho „Šauksmą“...

Cerkvė dabar apsupta pastolių. Įkalinta kubo formoje. Remontas. Iš pastolių kyšo tik žalios spalvos svogūnai. Jie ne visuomet buvo žali. Bet dabar jie „Topolska“ veislės – atsparūs šalnomis, mechaniniams poveikiams ir tinka ilgai sandėliuoti. Rusų cerkvėje dažnai skamba varpai. Nuo tada, kai pasimirė caras Borisas. Ne Godunovas, žinoma, Jelcinas...

Eidamas toliau, prieisite sankryžą, kur kiek dešiniau prasideda Čiurlionio gatvė, ja galite pasiekti Vingio parką, ten jūsų lauks atrakcionai. Bet jūs, žinoma, žingsniuosite tiesiai, kol prieisite kairėje esančią Vytenio gatvę. Ten galite nesukti, nes ten nieko įdomaus nerbsite. Tiesa, kadaise ten Vivulskis buvo pradėjęs statyti gigantišką bažnyčią, bet taip ir neužbaigė. Ir kaltas čia, žinoma, Adolfas... Sovietmečiu ten „socializmo statytojai“ buvo įkūrę savo rezidenciją. Dabar, jeigu turite noro, ten galite pamušinėti kėglius, užkąsdami juos „Lady Clara“ veislės bulvių traškučiais...

Toliau kairėje – gėlių turgelis greta senosios muitinės. Muitų įvažiuojant į miestą, seniai niekas neberenką, bet jūs būtinai užsukite į gėlių turgų. Dabar – pats tulpių žydėjimas, ir jūs ką nors išsirinksite. Ir ne tik pačių tulpių, bet ir jų svogūnelių. Spėju, kad rinksitės ilgai. Ten rasite baltų – „Diana“, „El Bruce“, „Lady Bo-real“, „Pelican“, „White Hawk“, „White Swan“, „Weber“, „Snow Star“, „Pax“, geltonų – „Jaffre“, „Ralph“, „Wintergold“, „Golden Olga“, „Reforma“, oranžinių – „General de Wet“, „Great City“, „Prince of Austria“, „John Gay“, „Orient Express“, „Princess Beatrix“, raudonų – „Adjutant“, „Brilliant Star“, „Charles“, „Couleur Cardinal“, „Doctor Piesman“, „Proserpine“, „Thomas Edison“, „Early Queen“, „Professor Zeeman“, „Madame Curie“, „Danton“, „Attila“, „Praha“, „Fuga“, „United Europe“, baltos ir raudonos spalvos – „Mozart“, „Roland“, „Willemsoord“.

Ypač gražios raudonos pilnavidurės tulpės „Albrecht Dürer“, „Dante“, „Electra“, „Scarlet Cardinal“, „Triumphator“.

Spėju, kad išsirinksite ką nors iš violetinių ar alyvinių – „Dreaming Maid“, „First Lady“, „Prince Charles“, „Telescopitum“. Tik neperdozuokite.

Jau išsirinkote? Galite keliauti toliau. Gatvė išsišakoja – čia prasideda Savanorių prospektas, arba Krasnucha. Dešinioji gatvė – Simono Konarskio. Bet šiandien ten neikite. Kalašnikovą galite palikti senojoje muitinėje, bet jeigu norite, galite jį pasiimti į „Forum Cinemas Vingis“, esantį kiek toliau, Savanorių prospekte. Šiandien kaip tik prasideda „Kino pavasaris“. Ir ten jūs tikrai gausite traškučių, pagamintų iš „Orchestra“ bulvių veislės. O jei pasiseks, tai ir iš „Albatros“, „Romula“ ar „Marlen“. Arba kukurūzų spragėsių. Tikrai rasite jų pėdsakus. O gal ten sutikssite savo tikrąją meilę?

Žinoma, galite savo kelionę pradėti ir iš kitos pusės – nuo Krasnuchos...

– NIDA TIMINSKAITĖ –

Redaktorius: Žydrūnas Drungilas (zydrunas.d@gmail.com).

Paveldas: Juozas Šorys.

„Šiaurės kampas“: Marius Plečkaitis.

Kalbos redaktorė: Audrė Kubiliūtė.

Maketuotoja: Zita Remeikienė.

Dizainerė: Jūra Bardauskaitė.

Direktorė: Lina Černiauskaitė.

Finansininkė: Danuta Churtasenko.

Redakcijos adresas: Mėsinių g. 4, 01133 Vilnius.

Telefonas: 261 37 70.

Elektroninis paštas: satenai@takas.lt.

www.satnai.lt; www.culture.lt/satenai.

Spausdino UAB Ukmergės spaustuvė.

Vasario 16-osios g. 31, 20131 Ukmergė.

VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“ sąskaita banke:

LT36 7300 0100 0000 7071;

AB bankas „Swedbank“ (kodas 73000).

Savaitraštis išeina penktadieniais.

Leidžiamas nuo 1990 m. vasario 7 d.

Leidžia VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“. ISSN 1392-7760.

3 spaudos lankai. Indeksas 0109. Tiražas 1467 egz.

Redakcijos ir autorių nuomonės nebūtinai sutampa.

„Šiaurės Atėnų“ remia:

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

2013 m. suteikė 100 000 Lt paramą projektui

„Šiaurės Atėnai“: atsinaujinančios kultūros formos“

(p. 1–4, 9–12).

